

גליון קנין תורה

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

י"ל ע"י חבורת קנין תורה

חבורת קנין תורה ד'באבות

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
אין התורה נקנית אלא בחבורה (בסבת סג)

נציב חודש שבט

הנגיד הנכבד והמפורסם

מו"ה ישראל אלכסנדר הכהן ענגלענדער הי"ו

לע"ג זקנו הגאון המפורסם
מוה"ר שלום מרדכי ב"ר משה הכהן זצ"ל
אבד"ק ברעזאן ובעמח"ס שו"ת מהרש"ם

חולין גליון ב'

פ' בא - בשלח
תשפ"ד

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

דף ו' ע"ב - י"א ע"ב

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד ט"ו

דכשיבאו בנינו אחרינו אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם^א.
אף אני, מקום הניחו לי אבותי להתגדל שמוי על ידי זה, להתיר את
בית שאן שדינה כחויץ לארץ.

דף ו' ע"ב - ז' ע"א

מקום הניחו לו להתגדר בו

וכיון שראינו שקיבל רבי עדות זו ולמד הימנה, אף על פי שדבר
תימה הוא שהרי מעולם היו נוהגין בו איסור, למדנו שתלמיד חכם
האומר דבר הלכה של חידוש; (א) אין מוזהין - דהיינו משקיצים
את דבריו להבדילו משמועתו לאמר חזור בך, והוא מלשון ולא יזח
החשן. (ב) יש אומרים שאין מוזהין אותו, להתעלם מדבריו, מלשון
כי לא יזנה לעולם ה', (ג) יש אומרים אין מוזהין אותו - מלשון
גאווה, לומר גאותך גרמה לך שלא הטית אוזן לשמוע דבר כהלכתו
מפי רבך^ב, וכלשון המושגה משרבו 'זחוחי הלב' מלשון גבוהי
הלב שלא דקדקו מפי רבן כל צרכן וסמכו על לבם, רבו מחלוקות
בישראל.

רבי יהושע בן זרוז בן חמוי של רבי מאיר העיד לפני רבי^א,
שרבי מאיר אכל עלה של ירק בבית שאן בלי לעשרו. והתיר רבי
על פי עדות זו את בית שאן כולה, לאכול ירק ופירות האילן שלהם
כשהם טבל בלי לעשרן. וקא סלקא דעתין דלכן לא נהג בה מעשר
משום דסבר רבי מאיר דבית שאן לאו מארץ ישראל היא^ב, ולכן
אינו נוהג בה מעשר ירק^ג.

חברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו, מקום שאבותיך ואבות
אבותיך נהגו בו איסור, אתה תנהוג בו היתר. דרש להם, מה
דכתיב אצל חזקיהו מלך יהודה וכתת נחש הנחשת אשר
עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו,
ויקרא לו נחוששתו וכי אפשר שבא אסא המלך ולא ביערו לנחש
הנחוששת, ובא יהושפט ולא ביערו, והלא כל עבודה זרה שבועולם
אסא ויהושפט ביערום. אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדל בה,

• יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי הקשה על דברי רבי
יהושע, האיך אפשר לומר דבית שאן לאו מארץ ישראל היא,
והכתיב בירושת הארץ בספר שופטים ולא הוריש מנשה את בית
שאן ואת בנותיה ואת תענך ואת בנותיה אלא הניחום למם
עובד וישבו ביניהם, הרי מזכיר דעולו מצרים כבשו את בית שאן.

א. עדות זו הובא כאן, משום המשך הסוגיא ד'אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי
הלויקים'.

ב. דאי מארץ ישראל הוא, אף על גב דרבי מאיר ורבי אחר חורבן הוו, הא קיימא לן
דבארץ ישראל חייב במעשר דגן מלאווייתא ובמעשר ירק מדרכנן, אף בזמן הזה. דקדושה
אחרונה לעזרא, קדשה אף לעתיד לבא. וכן מובאר מהא דקתני שהתיר רבי את בית שאן,
מכלל שאר מקומות נוהג בהן דיני מעשר.

ג. ואף דמעשר דגן נוהג בחולה לארץ ובמקומות הסמוכים לארץ ישראל מדרכנן, היינו משום
דבארץ ישראל מלאווייתא הוא. אבל מעשר ירק ופירות האילן דבארץ גופיה דרכנן הוא, לא
גזרו עליו בחולה לארץ.

ד. מפשטות דברי רש"י משמע שבכונה השאירם כדי שיתגדל בה בנייהם, וכן פירש
המהר"ם דבריו. אבל המהרש"א נתקשה בזה לומר שבכונה השאירם, שניחו את ישראל
לעבוד עבודה זרה משום בנן שיתגדל שמו. לכן מולד לפרש ד"ל דשלא בכונה עשו, דהיינו
שלא הרגישו בדבר, אלא מן השמים נסבב כן כדי שיתגדל בה בנייהם.

ה. רש"י הביא לישנא אחרינא שכוונה שאין מגביהין ומסלקין אותו מדרכיו.

גליץ קנין תורה

אין הקב"ה מביא תקלה לבהמתן של צדיקים

הא דאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לבהמתן של צדיקים, מצינו במעשה דרבי פנחס בן יאיר שהלך בדרך לפדיון שבויים. פגע ביה בנהר 'גינאי' ולא היה יכול לעבור, אמר לו, 'גינאי' הלוק לי מימך, ואעבור בך. אמר לו הנהר¹, אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני ושכל הנחלים הולכים אל הים בניירת המלך, אתה ספק עושה רצון קונך וספק אי אתה עושה – דשמא לא יתנו לך בפדיון, אני ודאי עושה רצון קוני. אמר לו רבי פנחס, אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם². נחלק לו הנהר כדי שיעבור רבי פנחס.

יחד עם רבי פנחס היה איש שהיה נושא חטים למצות של פסח. אמר לו רבי פנחס להנהר שיחלוק גם לו, משום דעוסק במצוה, דכתיב **ושמרתם את המצות**, ומתחלת טחינה והרקדה³ בעיא שימור לשם מצה. שמע לו הנהר ונחלק גם לו.

היה שם גם סוחר ערבי שנתחבר עמהם בדרך. אמר לו רבי פנחס לנהר שיחלוק גם לו לעבור בתוכו, כדי שלא יאמר זכי כך עושים לבני חבורה – שמניחו והולך⁴. שמע לו הנהר ונחלק גם להסוחר הערבי.

אמר **רב יוסף**, כמה גדול יותר רבי פנחס בן יאיר ממושה רבינו וששים רבוא ישראל. דלהם נחלק הים סוף רק פעם אחת, ולרבי פנחס נחלק הנהר שלשה פעמים. הקשו לו, אולי גם כאן לא נחלק הנהר אלא פעם אחת, אלא שרבי פנחס היה מתיירא שלא יחזרו חמיו באמצע שהם עוברים וישטפו השנים, ולזה ביקש מהנהר שימתין גם להם, אבל לא שנחלק להם מחדש. אלא צריך לומר שרבי פנחס היה גדול כמושה רבינו וששים רבוא שנחלק להן הים סוף, וגם לו נחלק הנהר, אבל אין הוכחה שהיה יותר גדול מהם.

❦ דף ז' ע"ב ❦

• נזדמן רבי פנחס בן יאיר לאכסניא, נתנו לפני חמורו שעורים לאכול, אבל לא רצה החמור לאכלם. הבטיננהו להשעורים

¹ **ח**. שמא קר של ים השיב לו קר, אי נמי רבי פנחס היה מתקב בלבו שלך היה מניח מלחלוף לו; **תוספות** ד"ה אמר ליה.

² **ט**. שהספק שלי שתלוי בבחירה שלי, טוב מולאי שלך שאתה עושה, שיוכל ליבעול. שהנה גזרני שלא יעברו בך מים לעולם שאז ודאי אי אתה עושה ואני ספק עושה. וכמאמר החכם דההכרח לא יעבור ולא יוגנה, ובין ודאי עושה ובין ודאי אי אתה עושה מוכרחים בגזירה, וספק שלי תלוי בבחירתי, וכדלמרינן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים; **מהרש"א**.

³ **י**. כ"ה שיטת רש"י. ויש סוברים וריי"ף במס' פסחים סוף פק ב' דלנ"ד שימור משעת קליה.

תירצו, דהא אמר רבי שמעון בן אליקים בשם רבי אלעזר **בן פדת** בשם רבי אלעזר **בן שמוע**, שהרבה כרכים כבשום עולי מצרים וקדשום בקדושת הארץ, ולא כבשום עולי בבל בקדושה שניה. וכיון דלא כבשוהו אלא עולי מצרים דינו עכשיו כחוץ לארץ, דקסבר קדושה ראשונה של עולי מצרים, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא. ולכך לא כבשום עולי בבל, דקסברי הואיל והותרו הותרו דקדושה ראשונה במלה, והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה בשביעית¹.

רבי ירמיה הקשה לרבי זירא, דהא לא אכל רבי מאיר אלא עלה בעלמא, ואכילת עראי מטבל מותר אפילו בארץ ישראל. ואם כן האיך מוכח דסובר שבית שאן דינו כחוץ לארץ. אמר לו **רבי זירא**, שהעלה שאכל מאגודה של ירק אכילה, וירק משנאגד אסור לאכול ממנו עראי. דתנן, ירק שדרכו לאוגדו, משיאגד הוקבע למעשר ונאסר באכילת עראי.

ואין לומר שלעולם גם לרבי מאיר בית שאן מהויב הוא במעשר אלא ששכח רבי מאיר ואכלו מבלי לעשרו. דהשתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, וכי צדיקים עצמן לא כל שכן.

וגם אין לומר שמא היה לו ירק תלוש בביתו, ואמר רבי מאיר שאותו הירק הרי הוא מעשר על אגודה זו. דלא נחשדו חברים – תלמידי חכמים, לתרום שלא מן המוקף ומן שאין סמוך לו².

ולא אמרינן שמא נתן עיניו בצד זה לקרוא לו שם מעשר על צד שני, ואכל מצד שני. דראה כמה אדם גדול העיד עליו – דהיינו רבי יהושע, והואיל ובה להעיד על זאת, יפה בוון ודקדק בדבר אל נכון, שלא עשה רבי מאיר כן.

¹ **1**. דכאשר קדשה יהושע לשעתה קדשה, ולא לעתיד לבא. וכאשר גלו בימי נבוכדנצר לא לזו להחזיר קדשה, כדי שיהא מותר לחרוש ולרוע שם בשביעית שאין טהרה בחולה לארץ, ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ובית שאן מהן היתה.

אבל אותן שקדשו עולי בבל לא בטלו בחורבן שני, כדלמרינן במס' יבמות (דף פ"ב:) לפק הא דכתיב 'זהביתך ה' אלוקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך ויכשתה', ירושה ראשונה וקנייה יס להם – שבטלה ירושה ראשונה ונקרחת שניה ירושה, אבל ירושה שלישית אין להם, שהקנייה לא פסקה. הלכך בימי רבי שהיה לאחר החורבן, נהגו איסור בארץ ישראל.

² **2**. מוקף הוא מלשון 'מקרב' ומגיש זה לזה. ואסור לחבר להפריש ממה שאין לפניו על מה שלפניו, דשמא אותו שהוא סומך עליו שיהא מעשר כבר אינו בעין – שנאמר 'אז נקב, ומגאל שאין אומר כלום ואוכל טבלים'.

קנין תורה גליון

לההנות אחרים, ואף על פי שאומר בא וסעוד אין לבו חפץ בה", ולכן איני נהנה ממנו דכתיב **אל תלחם** (ואל תסעוד) **את להם רע עין, ואל תתאו למטעמותיו, כי כמו שער בנפשו בן הוא** וכאילו אתה פותח שער בכמנו, וי"א שהוא לשון מרירות] **אכול ושתה יאמר לך, ולבו בל עמך**. ואילו אתה רוצה ויש לך, ולכן אני מסכים לאכול אצלך. אבל עכשיו צריך אני למהר ולילך לדבר מצוה ואין פנאי לסעוד, וכאשר אחזור אבוא ואכנס אצלך.

כאשר חזר רבי פינחס, נכנס לביתו של רבי דרך ההוא פתח שהיו עומדות שם פרדות לבנות. אמר רבי פינחס, מלאך המות בביתו של זה, ואני אסעוד אצלו. שמע רבי מה שאמר רבי פינחס, יצא לקראתו והציע כמה דרכים האידן יפטר מהפרדות, וכולם דהאם רבי פינחס בן יאיר: (א) אין לו למכור הפרדות, דכתיב **ולפני עור לא תתן מכשול**, וכי היכי דאסירין לך אסירין לאהריני". (ב) אסור לו לשלחם ביערות דעלמא להפקר, דאם לא יהיו נשמרות, כל שכן שירבו נזקיהן. (ג) אין לעקור פרסותיהן ועדיין יהיו יכולין לילך, אבל לא יוכלו לבעט², משום צער בעלי חיים. (ד) אין להרגם, משום **בל תשחית**.

רבי הרבה להפציר ברבי פינחס שיוכנס אצלו, גבה הר ביניהם והבדילן. בכה רבי ואמר, מה בחייהן של צדיקים כך, שנתן הקדוש ברוך הוא לבו על תאותם שלא להעבירין על דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפרדות כדי שיפרוש ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים, במיתתן על אחת כמה וכמה. שהרי צדיקים במיתתן גדולים יותר מבחייהן, כדהוכיח **רבי המא בר הנינא** מהא דכתיב **ויהי הם קורבים איש** ורשע היה, ולא ניתן להיקבר אצל צדיקים] **והנה ראו את הגרוד וישליכו את האיש בקבר אלישע, וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויהי ויקם על רגליו**. ואילו בחייו כשרצה אלישע להחיות בן השונמית, הוצרך לשום פיו על פיו ועיניו על עיניו ולבקש רחמים.

שאל רב פפא לאביי, ודילמא זה שחי אותו האיש לא היה בזכות אלישע, אלא כדי שיתקיים ברכת אליהו הנביא שאמר לו לאלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, והרי אליהו החיה בן

¹ יג. ואפילו הכי איקרו 'קדושים' שמזמן את חבירו לאלו מפני הבקשה; **תוספות ד"ה** ויש שק לו.

² יד. וגם אי אפשר לו למכרם לגוי, דהא תנן במס' עבודה זרה (דף י"ד): **לחין מוכרין להם בהמה גסה**. ומשום חשש שמא ימכרו לגוי, ויעשה בה הגוי מלאכה בשבת (ובאמת שכירות לא קניא ומלאכה בהמה על ישראל עושה מלאכה בשבת), או שינסה אותה הגוי במלאכה בשבת קודם שיקנה ועדיין הוא שייך לישראל.

³ טו. ובל תשחית' ליכא שיהו ראויות לניעה.

בנפה כדי לנקותם¹, ועדיין לא אכלה מהם. ביררם בידיים מן האבנים והפסולת, ועדיין לא אכלם החמור. אמר להם רבי פינחס, שמא אין השעורים מעושרים. עשרינהו, ואכן אז אכלה החמור השעורים. אמר רבי פינחס, 'ענייה זו' הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילין אותה טבלים.

הקשו בגמרא, וכי גזרו על מאכל בהמה הנלקח מעם הארץ משום דמאי² וואף על פי שאילו ודאי לא עישרו היה מחייב לעשר, על ספק מיהא לא גזרו. הא תנן, הלוקח לזרע, ולבהמה, וקמח לעורות לעבדן, ושמן לנר, ושמן לסוך בו את הכלים, פטור מהדמאי, אף על פי שהזרע ומאכל בהמה בכלל שאר תבואה הן והייבין במעשרות, דמסתמא רוב עמי הארץ מעשרין הן ולא החמירו חכמים על הדמאי כל כך.

תירצו, דהתם אמר **רבי יוחנן**, דלא שנו אלא שלקחן מתחלה לאכילת בהמה. אבל אם לקחן מתחלה לאכילת אדם ונמלך עליהם ליתנם לבהמה, חייב לעשר. וכן שנינו בבבלי, הלוקח פירות מן השוק לאכילה ונמלך עליהן לבהמה, הרי זה לא יתן לא לפני בהמותו, ולא לפני בהמת חברו, אלא אם כן עישר. וכיון דשעורים אלו לאדם לקחום מתחלה, יש בהם משום דמאי, ולכן לא רצה חמורו של רבי פינחס בן יאיר לאכלם.

• **רבי שמע שרבי פינחס בן יאיר בא לעירו, יצא לקראתו ואמר לו, יהי רצונך לסעוד אצלי**. אמר לו רבי פינחס, הן. צהבו פניו של רבי בשמחה מפני שלא היה רבי פינחס רגיל ליהנות משל אחרים. אמר לו רבי פינחס, וכי סבור היית שמודר הנאה מישראל אני, הרי ישראל קדושים הן וראויין ליהנות מהם. אלא יש רוצה לההנות אחרים משלו ואין יכולת בידו, וממנו אינו רוצה ליהנות שלא אכבוד עליו. ויש שיש לו יכולת בידו, ואינו רוצה

¹ יא. כתב רש"י, דלחין לפרש מה דאמרין בגמ' דחבטינהו היינו 'קדש' השעורים ומשום דמתחלה היו עומדים בקליפתן. דאם כן אמאי לא אכלה בהמה מעיקרא, הרי לא נתחייבו במעשר עד שימכרוהו בכרי, דכתיב 'לאשית דגנך'. ותנן במס' פאה (פ"א מ"ו), מאכיל לבהמה לחיה ולשפות עד אשך ימרה, דכל אכילת בהמה חשיב אכילת עלאי.

² יב. הס קטו דמאי מעם הארץ, וסבור שמוטר להאכילה לבהמה, וואין לומר דהיה טבל גמור, דאם כן למה לא עקרוהו הס; עי' **מהדורא בתרא**. ומזה שלא אכלה החמור השעורים, למדנו שקט איסור להאכיל לבהמה דמאי.

ואין לומר דלעולם מותר להאכיל דמאי לבהמה, אלא שחמורו של רבי פינחס בן יאיר ידעו שאינו מוערך משולם, ודלוי אין דעת לבהמה, וגם לבהמה גופה ליכא איסור אכילה דהא חיה מנחה כלה. אלא שהקב"ה אינו מביא תקלה על ידה לבעלים, שיתן לה מה שבעלה חסור לתת לה. ומן השמים מנעו לבהמה לאכול שלא יהיה באכילתה תקלה לבעלה. וכיון דהנך שעורים דמאי הוה ובעלה לא ידע שקט בודאי אינן מעושרין, אם היה מותר לתת דמאי לבהמה לא היה צוה תקלה לבעלה, אף אם באמת לא היו מעושרין; **מהרש"א**.

גליץ קנין תורה

• עוד אמר **רבי חנינא**, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין וגזרו עליו מלמעלה, שנאמר **מה' מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו**.

רבי אלעזר אמר, דם ניקוף מכפר כדם עולה. ואמר **רבא**, דהיינו בגודל ימין, שנוגף בכח ומצמער הרבה, ובניקוף שני, קודם שנתרפא הראשון, וכשהלך לדבר מצוה^ט.

אמרו עליו על **רבי פנחס בן יאיר**, שמימיו לא בצע ברכת המוציא על פרוסה שאינה שלו, לפי שלא רצה לאכול כזית^י משל אחרים. ומיום שעמד על דעתו, לא נהנה מסעודת אביו.

דף ה' ע"א

ליבן סכין באור ושחט בה

אמר **רבי זירא בשם שמזאל**, מי שליבן סכין באש ואחר כך שחט בה, שחיטתו כשרה. ולא אמרינן שחמימות הסכין שורפת את הסימנים – והוה שריפה ולא שחיטה – משום דחידודה של סכין מקדים וממהר להתוך קודם שתכוה מן האש.

ולא חיישינן שצדדי הסכין שנכנס לתוך החתך קודם שתשחט רוב הסימנים שורפת את הסימנים, ונמצאת ששורפו הסימנים קודם גמר שחיטה ושהרי ושמ נקובתו במשהו^{יא} לישרף, ושריפה כנקב הוא^{יב}. משום דחתך בית השחיטה מתרחב מצדי הסכין מכאן ומכאן, ואין נוגע בסימן אלא חידודו של סכין ולא הצדדין.

דיני נגעי מכוח ושחין

נסתפקו בגמרא במי שליבן שפוד והכה בו את האדם מכה בכח ונעשה לו נגע על ידי זה, האם נידון משום 'שחין' כיון שנעשה הנגע על ידי חום שמתחמם הבשר מחמת כח ההכאה. או נידון משום 'מכוח' כיון שהנגע בא מחמת האש.

יט. ואף לאמרינן שלוחי מלוא אינן ניזוקין, אפשר דבהדי דקאזיל מהרהר בעצירה הוה ואז אפשר לו ליזוק כשכית היזוקא, ולכן קאמר שמרלה כעולה, דעולה בא לכפרה על הרהורי הלבי; מהרשיא.

כ. וומשמע מדברי רש"י אלו דסבירא ליה דעל פחות מכזית אינן מצרכים המוניא; פרי מגדים (סי' קס"ז משנב"ז סוסק"י).

כא. אבל הקנה שיעורו כרוב; עי' לקמן דף י"א ע"ב רש"י ד"ה דילמא.

כב. וכן אם נשעת שחיטה ניקב הושט כנגד מה ששחט כבר, הוה טריפה. להכא הוה בעי למסר משום לדדון, אי לאו משום דמרווח רווח; תוספות ד"ה והא.

הצרפית, ואלישע כבר החיה בן השונמית, וצריך הוא להחיות עוד אחר^{יג} [ולא סגי שלא תתקיים, דכתיב בצדיקים ותגור אומר ויקם לך].

אמר לו אביו, אם לא היה אלא כדי שיתקיים ברכת אליהו, למה שנינו בברייתא, שאותו רשע על רגליו עמד, ולביתו לא הלך. ואם משום ברכת אליהו היה צריך להחיות ממש כמו שעשה אותו שהחיה אליהו. אלא לאו שמע מינה דמשום אלישע הוה, ולא הוה צריך לאלישע אלא לסלקו מאצלו, והחיהו עד שנסתלק משם. ולפי זה צריך לומר דנתקיים ברכת אליהו הנביא, בהא שריפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת, שנאמר בצרעת מרים אל נא תחי כמת.

• אמר **רבי יהושע בן לוי**, שפרדות נקראים 'מים' כדכתיב **אשר מצא את הימים**, מפני שאימתם מוטלת על הבריות. דאמר **רבי חנינא** שהיה רופא, מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה 'זחיה' – ומשמעות דבריו שלעולם מת המוכה מן פרדה. אבל הקשו שהרי רואין שאכן חיים אנשים אף אחר שמקבלים מכה מפרדה לבנה. אלא צריך לומר 'זחיות' לשון נקבה וקאי על המכה, שאין המכה מתרפאת. ואף שרואין שאף מכת פרדה מתרפאת, לא קאמר רבי חנינא רק בפרדות שקצות כרעיהן הם לבנות^{יד}.

• **רבי חנינא** פירש הא דכתיב **אין עוד מלבדו**, שאפילו כשפים אינן מלבדו – כלומר שלא מדעתו של הקדוש ברוך הוא, שאם אין גזירה מלפניו אין מריעין לו לאדם.

אשה אחת היתה מהזרת וזורחת ליטול עפר מתחת רגליו של רבי חנינא באופן שלא יבין שעושיית כן, כדי לעשות לו כשפים להמיתו. אמר לה רבי חנינא, יכול אתה ליטול עפר, דממילא לא יועילו מעשיך דכתיב **אין עוד מלבדו**. הקשו, הא אמר **רבי יוחנן** דלכן נקראין שמן 'כשפים' משום דמכחישים פמליא של מועלה וכשפים נוטריקון כחש פמליא של מועלה, שלא גזרו על אדם זה למות והוא מת על ידי כשפים. תירצו, שאני רבי חנינא שהיה לו הרבה זכותים, ולכן היה לו הגנה מיוחדת שלא היה אפשר לעשות לו נזק כלשהו שלא מדעת פמליא של מועלה^{יז}.

טז. הקשו **תוספות** (ד"ה גדולים) למכל מקום היה גדול כמה שטרם להחיותו בחייו יותר מנמותו. ולכן פי' הוכחת הגמ' באופן אחר, דילפינן גדולים לדיקים במיתתן יותר מבחייתן, ממה שבחיי הדיקים נוגעים בהם כמה קשעים ויושבים אלנם, וקם לא היה לו קשות להרע להפעל אלנו. ועל זה הקשו בגמ' דילמא הא דלא היה יכול להתעכב היה מחמת ברכת אליהו.

יז. וסע עמנן שחורות; **רבינו גרשום**. או אלומות, כמבואר במס' יומא (קף טג).

יח. דרק באנשי ההמון המתנהגים עפ"י הטבע בדרך מערכת הכוכבים והמזלות באלו יבוליס הכשפים לשלוט בהם ולשדל המערכה. אבל איש אשר בתומו מתהלך את ה' והוא יתברך בעמנו משגיח על כל עניינו, לאיש אשר אלם לו לא יוכלו כשפים לשלוט בו ולהרע לו נגד השגחתו יתברך, ועל זה נאמר 'אין עוד מלבדו'; **לב אריה**.

גליץ קנין תורה

בהכאה זו תורת שחין ותורת מכוה יש להסתפק איזה מהם קודם להרע לו לאדם; אם כה ההכאה קדים והוי שחין, ובא הבל האש אחריו ומבטל ליה, ושוב הוה ליה מכוה ואינו מצטרף עם חצי גרים הראשון שחין שאצלו, משום דהוה ליה שחין ומכוה. אבל אם אמרינן שהבל האש קודם, ואחר כך בא החבטה ומבטל ליה ונעשה שחין, כיון שדינו כשחין מצטרף הוא עם שחין האחר שאצלו לשיעור נגע.

אין לפשוט הספק מהא דאמר רבי זירא בשם שמואל לעיל, שאם ליבן סכין ושחט בה, שחיטתו כשירה משום דחידודה קודם לליבונה, הרי מבואר דכה החבטה קודם לכח האש. דיש לומר שחדוד שאני, דמתוך שהוא חד אין הבל האור שבו חזק, ולכן חתיכתו קדם להבלו.

גם אין לפשוט מהא דשנינו בברייתא, שאם ליבן שפוד והכה בו, נדון משום מכות אש, והרי מבואר דכה החבטה קודם ולכן בא אחר כך כח האש ומבטל לה ונידון משום מכוה. דיש לומר דאיירי כשלא הכהו בכח אלא דקרו, ואין כאן חבטה אלא הבל. אבל אם הכהו דאיכא חבטה, אולי בא כח החבטה לאחר כח האש, ומבטל למכות אש ונידון משום שחין.

מכין של עבודה זרה

אמר רב נחמן בשם רבה בר אבוח, סכין שמשמשים בה לקרבנות של עבודת כוכבים ואסורה בהנאה^כ, מותר לשחוט בה בהמה, משום דמקלקל הוא ואין זו הנאה^כ; שבחיה היו דמיה מרובין מלאחר שחיטה ושבחיה היא עומדת לג' דברים; לגדל ולדות, להרישה, ולאכילה, ולאחר שחיטה אינה עומדת אלא לאכילה. אבל אסור לחתוך בה בשר, משום דמתקן הוא, דכיון דכבר שחטה להכי קיימא.

דף ח' ע"ב

אמר רבא, דפעמים שאסור לשחוט בה, כגון בבחמה מסוכנת וקרובה למיתה, דכאשר שוחטה הוי מתקן, ויש לו הנאה, שהרי אם לא ישחטנה תמות.

כה. כדילפינן במס' עבודה זרה (דף נ"א:) מדכתיב 'אבד תאבדון את כל המקומות', דבכלים שנתמטו לעבודה כוכבים הכתוב מדבר.

כו. אבל השוחט בשבת חייב ולא חשיב מקלקל, משום דיש לה תיקון כל שיהו, דתקן להוניה מילי אבר מן החי. דשאני שבת דמלאכת מתעבת אסרה תורה, וכיון שיש תקון פורתא חשיב מלאכת מתעבת שלכך נתמין אף על פי שקלקולו יתר על תקונו. אבל לענין נהגה מעבודת כוכבים לא חשיב הנאה, כיון שקלקולו יתר על תקונו; תוספות ד"ה מותר לשחוט.

ואף שדינו נגע צרעת של שחין ומכוה שוין הם, נפקא מינה לענין צירוף. דשנינו בברייתא, שחין ומכוה מטמאין בשבוע אהד^כ, ובשני סימנין; שער לבן וולא כנתק שסימן מומאטו בשער צהוב, ובפסיון ואם פשה. ואף שיש להם משפט אחד, חילקן הכתוב לשתי פרשיות ולא צירפם יחד ולכתוב 'כי יהיה בו בעורו שחין או מכוה', לומר שאין מצטרפין זה עם זה לשיעור נגע כגרים. שאם עלה בו חצי גרים מחמת חום מכה ושלא על ידי אש, וחצי גרים אצלה על ידי כויית אש, אין מצטרפין לשיעור נגע.

ותנן במשנה, 'שחין^כ היינו כשלקה בעין, באבן והכהו בכח באבן אפילו בלא חבורה, דכל מכה מתחמם הכשר מיד על ידי ההכאה, בגפת ושהטמין ידו בפסולת של זיתים והוא חם מאד מאיליו, ונכוה', בחמוי טבריא, ובכל דבר שלא בא מחמת האש – לרבות כשנעשה הנגע על ידי אבר מעיקרו וממקום שעוקרים העופרת והוא חם בלי אש. ו'מכוה', היינו כשנכוה בגחלת ופחם שלא בכהו, ברמין ואפר חם, בסיד רותה, בגפסית רותה ומין סיד ושורפין אותו כמין סיד, ובכל דבר הבא מחמת האש – לרבות חמוי האור.

ושנינו בברייתא, שחין ומכוה במקום אחד ושכאנתו מקום שלקה בראשו, לקה בשני לעולם הולכין אחר האחרון; אם השחין קודם למכוה, ביטל מכוה את השחין. ואם המכוה קודמת לשחין, ביטל שחין את המכוה. הרי למדנו שבכל אופן נגע האחרון מבטל את הראשון. ולכן, אם היה לו חצי גרים שחין, ולקה באש באותו חצי גרים, נחפך אותו חצי גרים ונעשה מכוה. ולפי זה, אם חזר ולקה לאחר זמן סמוך למכוה זו שלא על ידי האש, ונולד בו חצי גרים שחין אחר ונעשה גרים שלם, אין מצטרף עם הראשון שדינו כמכוה ומהור. אבל אילו לא נתבטל שחין הראשון, היה שחין זה מצטרף עמו.

הרי למדנו מן המשנה וברייתות ג' דינים: (א) נגעים של שחין ושל מכוה שאין בכל אחד מהם כשיעור, אין מצטרפים יחד. (ב) מהו שחין, ומהו מכוה. (ג) אם נראו שניהם יחד במקום אחד, נידון המקום על שם הנגע שנראה אחרון.

ולפי זה יש להסתפק כשהיה לו חצי גרים שחין מעיקרא, וליבן שפוד והכה בו סמוך לשחין, ויצא חצי גרים אחר. וכיון שיש

כג. שאין בהן הסגר שני. דאלו שאת וספתת י' ב' הסגרות, שאם עמד בעיניו ולא פשה בשבוע ראשון, מסוגר אותו בשניה שמתא יפשה ויחליטנו. אבל בשחין ומטה לא נאמר אלא הסגר אחד, ואם עמד בעיניו בשבוע ראשון, קוב אין מסגירו לטמאו אלא פוטרו והולך.

כד. לשון חמימות כמו (מש' יומא דף כ"ג:) שנה שחונה, וכדמתרגס יונתן (ישעי' מד טז) 'חמותי ומלשן חמימות' לריתקי אור' 'שחיתתי'.

גליון קנין תורה

(ב) לכולי עלמא בית השחיטה צונג, ומובן שיטת רבה בר בר חנה שדי לה בהדהה בעלמא. **ורב** סובר דמכל מקום צריך קליפה, דאגב דוחק הסכין שמשפשו בבשר בדוחק, בלעה^{כז}.

סכין ששחט בה טריפה

נחלקו **רב אחא ורבינא** בסכין ששחט בה טריפה ורוצה לשחוט בה; אחד מהם אמר דצריך להגעילה לסכין במים חמין, מפני שסובר בית השחיטה רותה הוא ובלעה הסכין שמנונית הטריפה^ל. ואחד מהם אמר שהסכין אין צריך רק הדהה בצונג, דקסבר בית השחיטה צונג, ולא בלע הסכין דלא נתחמם.

להלכה די בהדהה בצונג^{לא}. ואם יש חתיכת בגד ישנה קשה שיפה לקנה בה, מקנה ואין צריך אפילו הדהה בצונג.

ואין להקשות למה דאמר דצריך הגעילה בחמין משום דבלע שמנונית דטריפה, אם כן אף כששחט בה בהמה כשרה גם כן נבעי הגעילה, משום דבלעה שמנונית דאבר מן החי קודם גמר השחיטה^{לב}. שהרי הסכין אינו בולע אלא כשמתחממת בית השחיטה, והרי אינה מתחממת אלא בגמר השחיטה^{לג}, ובאותה שעה כבר לא הוה אבר מן החי, אלא בשר היתר.

סכינים וכלים של טבח

רב יהודה אמר בשם **רב**, הטבח צריך שלשה סכינים; **(א)** אחת ששוחט בה וְלא יתוך בה דבר אחר, שלא תפגם ותתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור

כט. מכל מקום אפשר לדוקא בבית השחיטה שרותה קנת מהני דוחקא דסכינא, וכן משמע להלן בגמרא: **תוספות** ד"ה אגב.

ופסק רש"י, כיון דלא איפסיק הלכתא ואיסורא לאורייתא הוא, עדיין לחומרא. דקיימא לן בשל תורה הלך אחר המחמיר. ומכל מקום לכתחלה לא יחושט בסכין של גויס על סמך שיקלף, דהא 'השוחט' קאמר דמשמע דליעבד.

ל. אבל משום בליעת דם לא חייש, לפי שהסכין קשה הוא ואין דם נבלע בו, אלא שמונית שהיא נבלעת בין כרך בין בקשה.

לא. אבל רק גבי סכין של היתר פסקו להיות, דלא נאסר הסכין בבליעה זו כיון דקשה הוא לבלוע אלא על ידי רתיחה. אבל גבי סכין דאיסורא של עובדי כוכבים בפלוגתא דלעיל לא פסק הלכה, מפני שהסכין אסורה משום בליעות שמונית של איסור, והבשר רק לבלוע.

לב. וולא הקשה יותר דאם כן בכל שחיטה נלמדך קליפה משום דבתחלת השחיטה בולע הסכין אבר מן החי, ובסוף שחיטה מבליעו טוב בבשר הבהמה, דהמקשה היה סבור ללעולם אין איסור 'לשוחט' אף בסכין ששחט בה טריפה, דבית השחיטה אף דרותה הוא אידי טעריד למיפלט אינו בולע. ומה דאמר בסכין טריפה לנריך הגעלה בחמין היינו רק כסרונה לתוך בה בשך רותה לאכילה; רעק"א ו"ד סו"י על הט"ו סק"י.

לג. דאף למאן דאמר דבית השחיטה זונג ובלע אגב דוחקא דסכינא, היינו רק כשחט קנת כמו שנתבאר לעיל, ולכן לא בלע אלא בסוף השחיטה דחיימא; **תוספות** ד"ה אגב.

ופעמים מותר להתוך בה בשר, וכגון שיש לו נתחים טובים וירך, כתף, או חזה שקיימו לשלחן כדורון לאדם חשוב, וכאשר חותכה לחתיכות קטנות נמצא מפסידן.

הקשו בגמ' אף על גב שהוא מקלקל, הרי אסור להתוך בסכין זו משום שמנונית של איסור נבלעו בסכין. תירצו, דאיירי בסכין חדשה שלא התכו בה מעולם. ואף דלכולי עלמא – בין לרבי **ישמעאל** ובין לרבי **עקיבא** שנחלקו בעבודה זרה עצמה האם אסור ביהוד לעבודה זרה לבד או רק כשעבד לה – משמשי עובדי כוכבים אינן אסורין עד שיעבדו בה, ואם כן למה נאסר סכין זו בהנאה אם לא התך בה בשר לעבודת כוכבים, יש לתרץ: **(א)** שהשתמשו בה כבר לחתיכת עצים לעבודה זרה, **(ב)** לעולם איירי בסכין ישנה, אלא שליבנה באש^{כז} ושוב אין כאן איסור משום שמנונית.

• נחלקו אמוראי בהשוחט בסכין של עובדי כוכבים; לרבי, קולף בית השחיטה מפני שבלעה שמנונית הסכין. לרבה בר בר חנה, מדיח את בית השחיטה במים.

מתחלה רצה הגמרא לומר דבהה נחלקו; רבה בר בר חנה סובר **בית השחיטה צונג**, דאין חוס בית השחיטה חזק לבלוע, ומיהו הדהה במים בעי שהרי נתקנה בה שמנונית. ואף על פי שלא נבלע בבשר הרי הוא בדפנות בית השחיטה, שאי אפשר לדופני הסכין בלא שמנונית. **ורב** סובר **דבית השחיטה רותה**, והלכך בלע וצריך קליפה^{כז}. אבל מדהה הגמרא שאין הכרח שנחלקו בזה, אלא דאפשר **דלכולי עלמא צונג הוא** או דלכולי עלמא רותה הוא, דיש לפרש מחלוקתם **בשני דרכים**:

(א) לכולי עלמא בית השחיטה רותה, ומובן שיטת רב דסובר דצריך קליפה. **ורבה בר בר חנה** סובר דאף על גב שהוא רותה די לה בהדהה במים, משום אידי דטרודים ועוסקים הסימנין להוציא דם, אינם בולעים.

כז. עי' **תוספות** (ד"ה שבלעה) ללחתיכת לונג די שיעץ הסכין י' פעמים בקרקע, ואכל הכא י' לחשוש דבית השחיטה רותה, ואף לחמין אם לא השתמשו בה רק שלא על ידי האש די בהגעלה במים חמין ואין לנריך דוקא ליבון באש. ורק אם השתמשו בה באש של איסור, לנריך ליבון להוציא מנידי איסורה.

כח. אף על פי שאין בית השחיטה רותה גמור – שאפילו היד אינה סוללת בו, ואילו לענין תולדות האור ככשיעור זה אינו רותה אלא פושטין ואינו מבליע. שך השו"ת רבתי ז"ל, דלענין תולדות האור אפילו כשהיד סוללת בו דוקא כלי ראשון הוא שמבשל ומבליע, אבל כלי שני אינו בולע ולא מבליע. ואפילו הכי קים ליה לרב מכת התולדה דבית השחיטה דרכו לבלוע ולהבליע כשיעור החם המועט שבו כדון רותה, ולפיכך קולף, כיון שלא הכשיר הסכין אפילו כדון הנריך לתוך בו לונג דהיינו שיפה; **רשב"א** בשם **רבינו יונה**.

גליץ קנין תורה

דברים שתלמיד חכם צריך ללמוד

רב יהודה אמר בשם **רב**, תלמיד חכם צריך שילמוד ג' דברים: (א) כתב, כדי שידע לחתום שמו אילו ישב בדין או לעדות^ל, (ב) לאמן ידו לשחיטה, ואפילו אם הוא בקי בהלכותיה, (ג) מילה.

רב הנניא בר שלמיא אמר בשם **רב**, שאף צריך ללמוד ג' דברים אלו: (א) לעשות קשר של תפילין^ל, (ב) לומר ברכת התנים ובעל פה, ובנעיסה; מאירי, (ג) לקשור ציצית.

אבל **רב** שלא מנה דברים אלו, סובר שדברים אלו; תפילין, ציצית, וברכת התנים, מצויין תדיר. הלכך הכל בקיאי בהם ואין צריכין לימוד, שמעצמו יהיה בקי בהם.

דיני שחיטה

רב יהודה אמר בשם **שמואל**, טבח שאינו יודע הלכות שחיטה, אסור לאכול משחיטתו. ואלו הן הלכות שחיטה: (א) שחיטה, כדמבואר לקמן (דף ל"ב). שאסור לשהות באמצע השחיטה, שיעור כדי שחיטת בהמה. (ב) דרסה, דאין לשחוט ולהתיו הראש בבת אחת, מבלי להוליך ולהביא הסכין. (ג) חלדה, שהחליד את הסכין ותחבה בתוך צואר הבהמה מתחת לאחד מסימנים ובהולדה זו התחובה בחורין. (ד) הגרמה, שיצא הסכין מתוך הטבעת שהוא מקום השחיטה ולשון הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה. (ה) עיקור, כגון שחט הוושט, אבל פסק הגרגרת^ל.

ואף דתנן להדיא במשניות לקמן שבהמה מותנבלת בדברים אלו. וטבח שאינו יודע הלכות שחיטה, כיון שאין בקי בהן פשיטא דאסור לאכול משחיטתו, ולמה איצטריך לשמואל להשמיענו דין זה, וכי שמואל דאמורא הוא בא לאשמעינן משנה שכבר שנויה ועומדת. אלא דאיצטריך לאשמעינן, דאף אם שחט לפנינו ב' וג' פעמים ושחט שפיר, והוה אמינא דכיון ששחט שפיר יש לתלות דגם בהמה זו נשחטה כדין, קא משמע לן דמכל מקום כיון שלא

לז. כ"פ רש"י, ומהרש"א מפרש דהיינו כתיבת סת"ס.

לח. יק בו אומנות עשוי כמו אות לוי"ת שיהא נראה בה שדי, הדין חקוקה בקמטי התפר ענין ש"ן, ולעשה קטנה כפולה ותלויה בה ענין יו"ד, והקשר עשוי כעין ד'.

לט. התוספות (ד"ה כולה) פירשו בדעת רש"י, דלוי"ת כשחטו בסכין פגומה או במגל, וזה נקרא 'פסק את הגרגרת', ופסולה הוי משום דאין שחטין אלא חוקקין. ועיי"ש לפירושים אחרים.

שישט בלא בדיקה, (ב) אחד שמחתך בה בשר, (ג) אחד שמחתך בה חלבים האסורים באכילה למכור בשוק לנכרים.

ואינו יכול לתקן סכין אחד להתיכת חלבים ובשר, ויהתוך תחלה בשר ואחר כך חלבים^ל. דחיישינן שמא איירי דטרוד במלאכתו ישכח ויהתוך חלבים ואחר כך בשר, ומחמת מירדת מלאכתו ישכח ולא יקנה, ושוב יהתוך בה בשר. אבל לא חיישינן שמא יתהלף לו סכין של בשר בסכין של חלבים ויהתוך הבשר בלא קיננה, לפי שמכור הוא שהוא סכין של בשר. דכיון שיש לו שני סכינים יש לו היכר, לפי שעושה סימן בסכין אחד דשל חלבים הוא.

עוד אמר, שהטבח צריך שני כלים של מים; (א) אחד שמדיח בו בשר, (ב) אחד שמדיח בו חלבים.

ולא די בכלי אחד שידיה בו תחלה הבשר, ואחר כך ידיח בו החלבים. דחיישינן שמא ישכח וידיח חלבים תחלה, ויהיו המים מפוממות מן השמנוניות על ידי שפשוף הידים, ואחר כך ידיח בה בשר, ואף על גב שהוא צונן ידבק בדפנות הכשר, ואף שאין נבלע בו נדבק הוא מבחוי. אבל כשיש לו שני כלים אין לחוש שיתחלף לו, לפי שעושה סימן בכלי אחד דשל חלבים הוא.

בליעות של חלב

אמימר אמר בשם **רב פפא**, שלא יהא אדם כופה את הכסלים שחלב הכליות דבוק שם, על גבי בשר אחר. משום כשהחלב מוטל על הבשר הוא מתחמם, וזב החלב על הבשר^ל. אבל כשהם מונחים על הדף כדרכן והחלב למעלה, אין לחשוש שבשר הכסלים גופיהו דלמטה יבלע מהלב הדבוק בהן, שהרי יש קרום^ל מפסיק בין החלב להבשר שלא יהא נבלע בבשר שתחתיו.

דף ט' ע"א

אבל להניח את החלב מעל בשר אחרת אסור, אף שכל חלב יש לו קרום דק מלמעלה. דכיון דידיים של הטבח ממושמת בהחלב, מתקרע ומתפורר קרום הדק, ושוב אינו מונע בעד החלב שלא יזוב על הבשר.

לד. וכשיגיע בהמה אחרת לידו, כיון לזון הוא כהחמה בעלמא או בקיננה סגי ליה; שיטמ"ק בשם ספרים יטניס דרש"י, וכ"ה ברש"י על הרי"ף.

לה. היינו לאחר ניתוח מיד קודם שנלטין הבשר, אבל לאחר שנלטין אין לחוש כדכתיב יזשימו את החלבים על החוץ; תוספות ד"ה לא ליסחוף.

לו. הוא אותו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקרוין פלאנק"ש, ועב וחזק הוא, ולכן אסור משום שחלב נבלע בו, אבל אין נבלע כל כך שיהא צד לבשר שתחתיו.

אסורה משום אבר מן החי¹, והרי הוא בחזקת איסור. הלכך אם נולד ספק בשחיטה ובאת להעמידה על חזקתה ושהרי בכל ספק אתה אומר העמד דבר על חזקתו שהיה מתחלה, שאינך יכול להוציאה ממנה על ידי ספק, וכמו שיתבאר להלן, אין להתירה מספק שמא נשחטה כראוי, עד שיודע לך שנשחטה כראוי.

וכאן כשלא בדק הסימנים לאחר השחיטה, והרי נולד ספק בשחיטה זו אם נשחט רוב הסימנים, ובוה נחלקו:

תנא דברייתא סובר דבחזקת איסור הראשון עומדת – שלא היתה שחוטתה – וכיון דבחזקת שאינה שחוטתה מוקמת לה, הרי מתה היא ומטמאה כנבילה.

ורבי אלעזר ברבי ינאי סובר, דבחייה לא הוה בחזקת איסור אלא לענין אכילה. אבל לא היתה בחזקת טומאה, ולכן עכשיו נמי אינו אסור אלא באכילה, אבל אינה מטמאה².

בהמה בחזקת איסור עומדת

עוד אמר **רב הונא**, דאם ידיעין שהבהמה נשחטה, הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה. ומתחלה סברו דאיירי כשיודעין שנשחטה כראוי ואין ספק בכשרותה. ולכן הקשו דלמה אמרו שהוא 'בחזקת היתר', הא לשון 'חזקה' לא שייך אלא בדבר ספק דנימא העמד דבר על חזקתו. אבל הכא דיודעין שנשחטה, פשיטא שהוא מותר.

תירצו, דקא משמע לן שאף אם אחר השחיטה נולד בה ספק טריפות, ויש ספק אם היה טריפה קודם שחיטה או רק לאחר שחיטה, מוקמינן לה בחזקת היתר. דכיון דסתם בהמה אינה טריפה, תלינן ליה שנעשה ריעותא זו לאחר שחיטה, וכשרה.

והיינו כהא דשאל **רבי אבא מרב הונא**, מה הדין אם בא זאב ונטל בני מעים של בהמה לאחר שחיטתה. ואין הכוונה שרק בא זאב ונטל הבני מעים והלך לו, דכיון דאינן לפנינו ולא חוינן בהו

מד. כך פרש"י, והקשו עליו **התוספות** (מס' ביצה דף כ"ה ע"א ד"ה בחזקת איסור), שהרי רואין שמהם, ואם כן על כרחך נסתלק ממנה איסור אבר מן החי. ולכן פו', לחזקת איסור הוא 'חזקת אינו זכוח', דבתורה כתיב 'תזבח ואכלת' דהיינו שחוט ואכלו.

והרשב"א בסוגיין מיישב שיטת רש"י, דלפך לומר דכיון דמעיקרא בחזקת איסור אבר מן החי עומדת, ועכשיו נמי לא נתברר אם נשחטה כראוי, סבירא ליה ד'מחזיקין מ'איסור לאיסור'.

מה. רש"י כתב 'שכר מן החי אינה מטמאה', ורשב"א מקובצת מחק חיבות אלו, משום דאבר מן החי מטמא כנבילה. אבל ב"ב אריי יישב דבני רש"י דסבירא ליה כמאן דאמר דבהמה בחייה לא תאיבדים עומדת, ורק לבשר עומדת, ובשר ללא אבר אינה מטמאה מחיים.

למד דינים אלו אסור לאכול משהיטתו, דלפעמים אפשר שישחה או ידרוס וכו', ואינו יודע שאסור לעשות כן, ומאכילה לנר³.

בדיקת סימנים

רב יהודה אמר בשם **שמואל**, השוחט צריך לבדוק הסימנים לאחר שחיטה, לראות אם נשחטו רובן.

ורצה **רב יוסף** להביא ראיה לזה מזה דתנן במשנה לקמן (דף ל"ב ע"א), ד**רבי שמעון** שיעור שהייה באמצע השחיטה הוא אם שהה 'כדי ביקור'. ולכאורה כוונתו לביקור סימנים, אלמא יש בהן תורת ביקור.

אבל דחה **אביי**, ד**רבי יוחנן** פירש שהכוונה לשיעור 'ביקור חכם' שבדוק הסכין לראות שאינו פגום. ואין לפרש דהיינו בדיקה כשהטבח מראה סכינו לחכם העירי⁴, דאם כן נתת דבריך לשיעורים, דפעמים שהחכם רחוק משוחט ופעמים שהוא קרוב. אלא הכוונה ל'כדי ביקור טבח חכם' כשהשוחט בעצמו תלמיד חכם ואין מופלא בעיר ממנו להראות לו הסכין, והוא עצמו בודק הסכין לראות שאינו פגום, כלומר שאין השיעור תלוי אלא בשהיית בדיקת הסכין לבד⁵.

חזקת איסור של בהמה

נחלקו בגמרא מה הדין אם לא בדק הסימנים אחר השחיטה לראות אם נשחטו רובם:

ל**רבי אליעזר בן אנטיגנוס** בשם **רבי אלעזר ברבי ינאי**, דינה כטריפה שאסורה באכילה אבל אינה מטמאה⁶. לתנא דברייתא, דינה כנבילה שאסורה באכילה, וגם מטמאה במשא.

ויסוד מחלוקתם הוא בהא דאמר **רב הונא**, בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, עד שיודע לך במה נשחטה. שהרי בחייה

מ. מתוך גמרא זו משמע שאם הודיעו הלכות שחיטה, שהייה כילד, דרסה כילד, ולאמר כריח לי שלא שחיטו ואלא דרסתי שמונת לאכול משחיטתו; **רשב"א** ושי"ש שחוק, דכל מאן דלא ידע, עבד ולאו אדעתיה ואינו מזכר.

מא. שהשוחט צריך להראות הסכין לחכם העיר מפני כבוד החכם כדלמרינן לקמן (דף י"ט ע"ב), אף על גב שהטבח בקי בהלכות בדיקה.

מב. ואף על פי שיש סכין גדולה וסכין קטנה, משערינן לכל בהמה בסכין שיש בה כמלא זאב, וחזן לזאב כמלא זאב; **התוספות** ד"ה כלי ביקור.

מג. כדלמרינן בהעור והרטוב (לקמן דף ק"ח:) דילפינן מדכתיב 'מן הבהמה' שמקלת בהמה מטמאה ומקלתה אינה מטמאה, ואינו זו טריפה ששחטה.

קנין תורה גליון

ד'טומאה' קרייה רחמנא, מזה סוטה שקינא לה בעלה 'אל תסתרי עם פלוני' ואכן נסתרה אסורה, כדילפינן מדכתיב **ונטמאה ב'** פעמים, שהיא אסורה אחד לבעל ואחד לבעל עד שיבדקה המים. אף כל טומאה ספקה טמאה, אבל סתירה אינה שייך אלא ברשות היחיד, ורק התם הוא דאסר רחמנא מספיקא. אבל ברשות הרבים דלאו סתירה היא, אינה אסורה.

(ב) רב שימי הביא ראייה דהמירא סכנתא מאיסורא, מהא דשנינו במשנה, דאם יש שרץ מת בפי חולדה, וחולדה מהלכת על גבי ככרות של תרומה, ויש ספק אם נגע השרץ המת בתרומה, או לא נגע, ספיקו מהור ואפילו ברשות היחיד. ואילו ספק מים מגולין אסורים, אלמא המירא סכנתא מאיסורא.

אבל דחו הראייה, דהתם נמי הלכתא גמירי לה מסוטה שהוא מהור. דמה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו, ואסורה מן הספק ברשות היחיד. כמו כן רק שאר ספק טומאות המאורעות במי שיש בהן דעת לישאל, כגון אדם שעבר אצל שרץ או נבלה ברשות היחיד, ויש ספק אם נגע או לא נגע, ספיקו טמא. אבל ככרות שאין בהן דעת לישאל אם נגעו או לא, ספיקן מהור.

(ג) רב אשי הביא ראייה מהא דשנינו בברייתא, צלוחית שמלאוה מים חיים למי הטאת ועדיין לא נתקדשו באפר², והניחה מגולה ובא עכשיו ומצאה מכוסה, המים טמאים ומטמאים אוכלין ומשקינ³. דיש לחשוש שמוא אדם טמא נכנס לשם, וכיסה אותה.

ואם הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה, אם אין הצלוחית תלוי באויר ויכולה חולדה לשתות ממנה, או נחש לרבץ גמליאל שאומר שדינו כחולדה², או שירד בה מל בלילה ושפוסלת משום דלאו מים חיים גינהו, פסולה. אבל אין חוששים שנטמאו, ואינם מטמאים אחריו.

1. לטו לנו ליתך לקולא להעמיידו על חזקתו, ורק ספק טומאה ברשות היחיד טמא מגזירת הכתוב; רשב"א נקט רבינו הרב ז"ל.

2. לא חייבי כשנתקדשו, דאם כן למה קניי שהוא 'טמאה'; אם לומר שהיא פסולה הוה ליה למתני 'פסולה', ואי לאשמעינן דמטמא אחרים הרי בלאו הכי מי חטאת מטמאין אפילו במשא.

3. נא. וכל שכן דפסולה לקידוש, דהא כל מעשה במעלות טהרה הס, ד'חטאת' קרייה רחמנא.

4. נב. דתנן (פ"ט מ"ג), כל הסרסרס אינן פוסלין במי חטאת, חוץ מן החולדה מפני שהיא מקיאה, ורובן גמליאל אומר אף הנחש. ומביא רש"י שני טעמים לפסול זה: (א) כל המקיאה פוסל, דהואיל והפניקו מהן לשתות הרי נעשה בהן מלאכה, ונפסלו. וכשמקיאות פוסלות את הראשונות, דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת כדלמירנן במסכת גיטין (דף נ"ג).

(ב) משום ד'מים חיים' בעינן דכתיב 'מים חיים אל כלי', שתהא חיותן בכלי, שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש.

שום ריעותא, אין כאן שום ספק טריפה. ואין לומר שנסתפק כאשר ראינו שהזאב נקב הבני מעים, שהרי אם כן ראינו להדיא שנקבן הוא עכשיו ולא היתה טריפה לפני זה. אלא הספק הוא באופן שנמלן הזאב בשיניו והחזירן כשהן נקובין; האם צריכין לחשוש שמוא אתרמי שכבר היה בו נקב תחלה במקום שהכנים עכשיו שיניו², ובאמת היתה טריפה בחייה³. או דאין צריך לחשוש לכך.

ואמר לו **רב הונא**, דאוקמינן הבהמה בחזקת שהיא כשרה, ואין חוששין שמוא במקום נקב נקב. אלא אמרינן דעכשיו נעשה הנקב, ואינה טריפה. וזהו מה שאמר כאן, דאם ידעינן שהבהמה נשחטה, הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך כמה נטרפה.

דף ט' ע"ב

אין להביא ראייה דכן חוששין שמוא במקום הנקב נקב, מהא דשנינו בברייתא, ראה צפור המנוקר בתאנה, או עכבר המנוקר באבטיחים, חוששין שמוא במקום של נחש נקב, ואסור לאכול התאנה או אבטיח משום חשש סכנת נפשות. הרי מבואר דחיישינן לכן ואין מעמידין הפרי בחזקת שאין בה ארס. דאף אם חיישינן כן לענין סכנה, לא חיישינן כן לענין איסור. וביאר **אב"י** טעם הדבר, משום דהמירא סכנתא מאיסורא.

המירא סכנתא מאיסורא

הגמרא מבאר היכן מצינו דהמירא סכנתא מאיסורא:

(א) אב"י אמר, דהרי ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו מהור. ואילו מים שנשארין מגולין בלילה², ויש ספק אם שתה מהן נחש או לא, כיון דיש לנו ספק סכנה אם יש שם ארס של נחש, אסורין.

אבל **רבא** דחה ראייה זו, דספק טומאה ברשות הרבים גזירת הכתוב הוא שהוא מהור, דהא ברשות היחיד לחומרא אזלינן, וכל ספק דאיסורא נמי לחומרא בעינן למיזיל שמוא יעבור. דהא דאזלינן לקולא בספק טומאה ברשות הרבים, הלכתא גמירי לה מסוטה³.

מו. ולח דמי להא דלמעלה כדאינו נקב הזאב עכשיו, דכאן לא ראינו רק שוטלו בשיניו ואין הזאב נוקב בוודאי בשיניו, ואפשר שאי היה שלם במקום זה לא היה נוקב כלל, ורק לפי שהיה נוקב הכנים שינוי בנקבים שהיו מקודם, וספיר מספקא לן אי בלו נקבים הללו מן הזאב, או הוא לא נקב כלל רק הכנים שינוי בנקבים דמעיקרא; **תפארת יעקב**, וכע"ז מבוחר ברמב"ן (להלן דף י"ג).

מז. דנקבו הדקין, הוא אחד משמונה עשר טריפות.

מח. כ"כ רש"י, ועי' פרי חדש ו"ד ס' קט"ז שאף נתגלו ביום אסור.

מט. אבל אב"י סבירא ליה דהא דספק טומאה ברשות הרבים טהור לאו מסוטה גמירין לה, אלא דכן הדין נתן להעמיד דבר על חזקתו, וכן לגבי איסור בכל ספק שיש לה חזקת היתר

• תנן, ג' משקיין אסורין משום גלוי; (א) מים, (ב) יין, (ג) וחלב. ושיעור שישהו המים בגלויין שיאסרו, הוא כדי שיצא נחש ממקום קרוב – וביאר רבי יצחק בריה דרב יהודה, שהוא כדי שיצא מתחת אוזן כלי (שהוששין שמה היה שם נחש), וישתה מן המשקיין.

הקשו בגמ', כיון שלא שהה שם הנחש אלא שיעור כדי שישתה, ולא כדי שגם יכול לחזור לחורו, אם כן אם אכן בא הנחש הרי עכשיו כשחזר האדם היה רואה את הנחש בחזרתו לחורו תחת אוזן הכלי בקרקע. אלא ביארו, דשיעורו כדי שיצא מתחת אוזן כלי, וישתה, וגם יחזור לחורו.

השוהט בסכין ונמצא פגומה

השוהט בסכין שיודע השוהט שבדקו קודם שהיטה והיה יפה, ועכשיו נמצא פגומה¹:

לרב הונא, אפילו אם אחר השחיטה לפני בדיקה אחרונה שיבר בה עצמות כל היום – דיש לתלות שהם פגמו הסכין – מכל מקום חיישינן שמה הסכין נפגם כבר בעור בתחלת השחיטה, ונמצא דהשחיטה פסולה². **ורב הונא** כשמעתייה דאמר לעיל (דף טו.) שבהמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך כמה נשחטה. וכיון שזו נולד בה ספק בשחיטה, נשאר בחזקת איסור עד שיוודעין בודאי שנשחטה כראוי³.

לרב חסדא, השחיטה כשרה, דאמרינן שמה בעצם ששיבר בה לאחר השחיטה נפגמה הסכין, אבל בשעת שחיטה היה כשר. ומעמו, משום דעצם ודאי פוגם, ואילו עור ספק פוגם לא פוגם, הוי ספק ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי⁴.

נה, ורש"י הוסיף 'אבל לא בדק אחר שחיטה מיד', ולכאורה קשה מה נפקא מינה אם בדקה מיד או לאחר זמן, וע"ד הדוחק יש לומר לדלעיל קאי שכתב קודם שחיטה היתה יפה, ועל זה כתב אבל לא בדק אחר שחיטה מיד ומלאה יפה, דאילו מלאה יפה אחר שחיטה מיד, אע"פ שאח"כ חזר ובדק ומלא פגומה אין לו לחשוב בעצמו שמה לא בדקתי יפה יפה אלא כיון שלא כהיטת תלינן שבין בדיקה לבדיקה אירע בי' מלתא בסכין ואיפגם בו והשחיטה כשרה; **התם סופר**.

נו, שחיטה בסכין פגומה פסולה משום דלא נשחטו הסמינים אלא נקרעו, לפי שהפגם קורע, וקרא כתיב 'זבתת'.

נד, ונחלקו הראשונים מה הדין לרב הונא כשבדק הסכין, ופחט בה, ולא בדק אחרי השחיטה כלל לראות אם לא נפגמה; עי' **רשב"א**, **רמב"ן** ו**שו"ע**.

נח, ספק ודאי שנאמרו כאן, לא נאמרה על דרך רוב ספק ודאי שנאמרו בתלמוד שהודאי מכחיש את הספק, והספק מכחיש את הודאי. אבל כאן אין ספק מכחיש את הודאי, דאפשר לעור פגם ואפשר לעצם פגם, ואפשר ששניהם פגמו את הסכין. והכא הכי מפרשין ליה, שאין מניחין את המזוי לפגום, ותולין במי שאינו מזוי לפגום, ועלם מזוי לפגום; **רשב"א**.

ואמר רבי יהושע בן לוי, מה מעם לא חיישינן בסיפא במצאה מוגולה שמה אדם טמא גילה אותה ואף תטמא אחרים, מפני שדרכן של שרצים לגלות ואין דרכן לכסות.

הלכך, ברישא כשמצאה מכוסה, אין לתלות שנתכסה על ידי שרצים, אלא ודאי נתכסה על ידי אדם. והרי אפשר שנתכסה על ידי אדם מהור או אדם טמא, וכיון ששניהם שכיחי חיישינן לטמאים. אבל בסיפא דשרצים דרכן לגלות, אף דאדם נמו דרכו לגלות, כיון דיש לנו שני צדדים של טהרה לתלות שנתגלה בהם: (א) על ידי אדם מהור, (ב) על ידי שרצים, ובשניהם המים מהור. ורק צד אחד של טומאה, דהיינו אם נתכסה על ידי אדם טמא, לכן אזלינן בתר רוב לטהרו. הרי מבואר דבמידי דאיסורא תלינן בתר רובא דשכיחי, ואף על גב שהוא לקולא.

ואילו ספק מים מוגולים, אסורין, ואף על גב דאיכא למימר אדם נכנס לשם שגילה אותה, או שאר שרצים גילו אותה שאין בהן סכנה, והוו להו נחשים מיעומא, מכל מקום תלינן בנחשים ואסורין. הרי מבואר דחמירא סכנתא מאיסורא⁵.

ועוד יש לדייק מהך ברייתא דחמירא סכנתא מאיסורא, דמבואר בברייתא שאין פוסלין המים למי הטאת אלא כאשר הניחה מוגולה ומצאה מכוסה, או הניחה מכוסה ומצאה מוגולה. אבל אם מצאה כמו שהניחה, לא טומאה איכא ולא פסולה איכא, אף על גב דאיכא למימר אדם טמא נכנס ונגע בה. ואילו במים מוגולין אף על גב דפשיטא ליה דהוא עצמו גילה אותה, אם שהה כדי שיכול נחש לשתות מהם, אסורה, ואף על גב שמצאה כמו שהניחה⁶.

נג, רש"י מביא יש מפרשים דרביית רב רבי דחמירא סכנתא מאיסורא, היא מדקתני 'אם יכולה חולדה לשתות בו' פסולה, ולא קתני 'עמאה'. הרי מבואר דניחא ליה לתנא למיתלי בשרצים דשמעינן ממילא דאסורה משום סכנת נפשות, ואף על גב דלגבי איסור קולא היא, דלא מטמא, ולא למיתליה בחדם טמא, ואף על גב דדרכו נמי לגלות. ואי הוה קתני 'עמאה' לא הוה שמעינן מיניה איסור סכנת נפשות. ולפי"ז אין לגרום 'ואילו ספק מים מוגולין אסורין'.

והקשה רש"י על פי' זה: (א) הא לרבנן חולדה קתני ולא נחש, ולרבנן גמליאל גופיה או חולדה או נחש קתני, ואם יכולה חולדה לשתות ולא נחש – כגון שמונתה על דף גבוה, קתני נמי 'פסולה' ולא טמאה. ולפירושם הכא איבעי ליה למיתני 'עמאה', דמאי סכנת נפשות אשמעינן בה, שניקל ביה גבי איסור טומאה. (ב) כנחש נמי ליתני 'פסולה' משום שרצים, וטמאה משום אדם טמא, ואשמעינן תרוייבו וניחוש נמי לאיסורא. דהא רישא מני למיתלי בחדם טמא ובהא טמא, ותלינן בחדם טמא לחומרא. אלא לאו שמע מינה טמאה דנקט 'פסולה' ולא 'עמאה' לאו משום סכנה הוא, אלא משום דתלינן ברובא דשכיחא.

נד, הבהרשי"ף מוחק תיבות אלו מתוך הגמרא, וכתב שהא מדברי רש"י ולא מדברי הגמ'.

קנין תורה גליץ

השחיטה. דהתם דיש ריעותא בבהמה עצמה ולכן פסולה השחיטה. אבל בנמצאה הסכין פגומה, דרק סכין אתרע ובהמה לא אתרע, יתכן שהשחיטה כשרה.

דף י' ע"ב

להלכה פסקו, דהילכתא כוותיה דרב הונא דהשחיטה פסולה דחיישינן שמה נפגמה בעור, כשלא שיבר עצמות בסכין זה אחר השחיטה². והילכתא כוותיה דרב הסדא, כשיבר בה אחר כך עצמות, דאז יש לתלות שנפגמה הסכין אחר כך.

ומדאצטריך למימר 'הלכתא כרב הונא כשלא שיבר בה עצם לאחר שחיטה', מבואר דסבירא ליה לרב הסדא דאף באופן זה שלא שיבר בה עצם אחר השחיטה גם כן כשרה. ומעם הדבר, דאף שלא שיבר בה עצמות, מכל מקום אפשר שנפגם הסכין כשנגע בעצם המפרקת ועצם הצוארן לאחר שחיטה² ובוזה נפגם². אבל לא פסקינן כוותיה דרב הסדא בהא לתלות לקולא, משום דנגיעה בעצם מפרקת אינו פוגם הסכין יותר משהעור פוגם, והלכך אין תולין בעצם המפרקת יותר מלתלות בעור. ורק אם שיבר בה אחר כך עצמות דודאי ששכירה זו פוגם יותר משחיטה בעור, תלינן שנפגמה על ידי שבירת עצמות.

• מעישה היה שטרף רב יוסף עד י"ג בהמות כשלא בדק הסכין בין זו לזו, ולאחר שחיטת כולן נמצאת פגומה. ונאמרו שני דרכים בדעתו, האם סבירא ליה לרב הונא, ואפילו לבהמה הראשונה טרף, משום דחיישינן שנפגמה הסכין בעור של בהמה הראשונה. או לעולם סבירא ליה לרב הסדא, והראשונה הכשיר ולא טרף רק האחרות:

(א) סבירא ליה לרב הסדא, דלא חיישינן שבעור נפגם, ורק מבהמה השניה ואילך טרף משום דחשש שנפגם בעצם מפרקת של בהמה הראשונה².

סג. כתב רש"י, דעל ידי היה מעשה כזה, והורה לי רבינו יעקב ב"ר יקר בעוף לאיסור. וכלומר ללא חוקא בבהמה שעורו קשה חיישינן שבעור נפגמה, אלא אף בעוף שעורו רך חיישינן שבעור נפגמה: ראש יוסף.

סד. מרש"י משמע דלא אמרינן כן רק כשודיענן שעל כל פנים נגעה הסכין בעצם המפרקת: עיי' רמב"ן ורשב"א.

סה. לעיל אמרו טעמו של רב חסדא משום דאין ספק מוליא מידי ודאי. אבל למסקנת הגמ' תלינן בעצם המפרקת אף שאינו יותר ודאי שנפגם על ידי העור. אלא טעמו של רב חסדא למסקנא הוא, מכיון דשחיטה לפנינו ולא נולד הריעותא בבהמה אלא בסכין, תלינן להקל בכל ענין: מהרש"א ע"פ רש"י.

סו. והך ליגנא סבירא ליה דעלם המפרקת פוגם יותר משור, ולכן סבירא ליה דאף לרב חסדא אין להכשיר רק הראשונה: ראש יוסף.

• רבא רצה להביא ראיה לרב הונא, מהא דשנינו בברייתא, מו שטבל ועלה, ונמצא עליו דבר חוצין, אף על פי שנתעסק באותו המין כל היום כולו לאחר טבילה, לא עלתה לו טבילה, עד שיאמר 'ברי לי שלא היה עלי קודם לכן'. הרי מבואר דאף שודאי טבל², וספק אם היה עליו חציצה או לא, ומכל מקום אתי ספק חציצה ומוציא מידי ודאי טבילה. והכא נמי אצל שחיטה יהא הספק שנפגם הסכין בעור, מוציא מידי ודאי שנפגם בעצמות לאחר כן.

ואין לחלק דשאני התם דאיכא למימר 'העמד טמא על חזקתו', ולכן אמרינן דלא טבל. דכאן נמי אפשר לומר 'העמד בהמה על חזקתה' ולומר שלא נשחטה.

ואין לחלק דהכא שאני הרי בהמה שחוטתה לפניך ולכן כשר, דהא בטבילה נמי הרי טבל לפניך, ומכל מקום אמרינן דלא עלתה לו הטבילה.

אלא דמכל מקום יש לחלק דטבילה שאני שנולד בה ריעותא, שראינו עליו דבר החוצין. ואף דבשחיטה נמי נולד ריעותא, שנמצא הסכין פגומה, מכל מקום רק הסכין נתרע, אבל הבהמה גופה לא נתרע. ולא אתי ספק ריעותא של סכין, ומוציא את הבהמה מידי ודא שחיטה, אלא אמרינן דודאי בעצם נפגם. מה שאין כן בהך דטבילה שנולד הריעותא בהאדם עצמו שטבל².

• שנינו בברייתא, שחט בעוף את הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת, כשרה². אבל נשמטה הגרגרת תחלה, ואחר כך שחט את הושט, פסולה². ואם שחט את הושט ונמצא הגרגרת שמוטה, ואינו יודע אם קודם שחיטה נשמטה או לא, אחר שחיטה נשמטה, זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסול.

ואין להוכיח מהא דאמרו 'כל ספק בשחיטה' דבא לרבות דאף בכי האי גוונא שנולד בה ספק בסכין, פסול השחיטה. דאולי לא בא לרבות רק באופן שיש ספק אם שהה או ספק אם דרם, דאז פסולה

נט. פירוש קרוב לודאי הוא דטבל שפיר, כיון שנתעסק באותו המין אחר כך; תוספות ד"ה והא הכא.

ס. התוספות (ד"ה סכין) הקשו, מה לי אהילוד ריעותא בסכין, ומה לי אהילוד ריעותא בבהמה. ותירו, דעל כרחך הכי קאמר, 'סכין אתרעא' פירוש ואיכא ספיקו טובא שמה בעלם נפגמה, ואפילו בעור נפגמה שמה לא נשחטו הסימנין כנגד הפגימה, והוי כספק ספיקא. אבל בטבילה אם יש עליו דבר החוצין, ודאי לא הוה טבילה.

סא. דבעוף שהשכרו בסמין אחד, הו' לא חיישינן לעיקור דשני. והא דנקט שחיטה בושט ושמוטה בגרגרת, הוא הדין דאפילו איפכא נמי. אלא משום דגרגרת עבדא לאשתמועי, נקט ליה הכי.

סב. רש"י כתב דפסולה משום טריפה, ומשמע ללא נבילה הוא. וכן כתבו התוספות (דף ט' ע"א ד"ה טלחה) בדעתו.

קנין תורה גליון

באיסורין¹, והלכך נאמן השוחט לומר שהוא כשר. וכדאמר רבי יוחנן, שלא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם.

אוקי מילתא אחזקיה

הגמ' מבאר מהיכן ילפינן הא מילתא דאמור רבנן במקומות הרבה שסמכינן על החזקה לאסור ולהתיר.

אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן, דילפינן ליה מדכתיב בנגעי בתים ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים הרי בעינן שתחלה יצא הכהן מכל הבית, ואחר כך יסגיר את הדלת למזא את הבית. ואף על גב דאיכא למימר שמוא עד שיצא נפחת הנגע מכשיעור גרים² ונמצא שלא היה כשיעור נגע בשעת הסגר ואין הסגרו הסגר. ועל כרחך דאמרינן אוקי לנגע על חזקתו, וכיון דכשראהו הכהן היה בה שיעור נגע, יש לנו להעמידו על חזקתו שעכשיו נמו יש בו שיעור נגע³.

הקשה לו רב אחא בר יעקב, ודילמא יוצא הכהן דרך אחריו, נמצא שיכול לראות את הנגע כאשר יוצא מן הבית, ורואה שלא נפחת, ולא משום חזקה הוא. ורצה אביי לתרץ לו שתי תשובות בדבר, אבל רבא דהאם:

(א) דכתיב ויצא הכהן ויציאה דרך אחריו לא שמה יציאה. ודחה רבא, דיש להוכיח מכהן גדול ביום הכפורים דכשהוא יוצא מבית קדשי הקדשים לאחר הוצאת כף ומחתה כתיב ויצא ועשה עולתו וגו', ותנן במוס' יומא (דף נ"ב) דביציאתו יוצא כשפניו כלפי לפני ולפנים, כדרך שנכנס כן חוזר ויוצא דרך אחריו. הרי מבואר דיציאה דרך אחריו שמה יציאה.

(ב) דאם היה נגע אחריו הדלת, הרי אף אם יוצא דרך אחריו אינו יכול לראות את הנגע. ואין לומר שפותח הלון בדלת קודם הסגר, דהא תנן, בית אפל שצריך לפתוח לו חלונות לראות הנגע,

ע. דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה, דכתיב וזכתה מזכקך ומלאךך, ושחט את בן הבקר' ואוכלים הכהנים על ידו. ולא הזיקו להעמיד עדים בדבר ולא הגריבם תורה עדים, אלא לשונם ממנו או מיתת בית דין ולעניות. דגמרינן במס' גיטין (דף ג.) 'דבר דבר' ממנו בגזירה זיה.

עא. אין להקשות דתינת היכא דליכא ריעותא, אבל היכא דליכא ריעותא כגון סכין שנמלאת פגומה מנגן לאזלינן בתר חזקה. דיך לומר שהכי נמי יש ריעותא גדולה, דאף על גב דאשתכח שחסר לאחר שבעה, אפילו הכי לא מטהרים למפרע כל אותם שנכנסו לבית בימי הסגר; תוספות ד"ה ודילמא.

עב. אין להקשות היכי מוכח מהכא דאוקי מילתא אחזקיה, דלמא הכא טמא מספק דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא. דבכל ענין טימא הכתוב אפילו הו' רשות הרבים שיש בו הרבה בני אדם, ואפילו דבר שאין בו דעת לישאלו; פס.

(ב) ודאי סבירא ליה כרב הונא, דאם סובר כרב הסדא, הרי ודאי נגיעת סכין במפרקת אינו פוגמת יותר מעור כיון שאינו מכה עליו בכח. וכיון דמכל מקום תולה רב הסדא להקל לומר דנפגמה על ידי עצם המפרקת, ולא בהעור, הלכך באופן ששחט בהמות הרבה נמו היה לנו לתלות להקל, ולומר שנפגמה הסכין במפרקת של בהמה האחרונה, ונמצא דכל הבהמות כשרות.

• אמר לו רב אחא בריה דרבא לרב אשי, שרב כהנא היה מצריך בדיקת סכין בין כל בהמה ובהמה. ואין להוכיח מזה דעל כרחך סבירא ליה כרב הונא, ולכן מצריך בדיקה לאחר שחימת בהמה הראשונה מיד, משום דאם ימצא הסכין פגומה יטרפנו, וכרב הונא. דיתכן דסבירא ליה כרב הסדא⁴ דלא חייש שנפגמה על ידי עור. ומכל מקום היה מצריך בדיקה, שאם תמצא פגומה יתקננה, ויהיו אחרונות כשרות עם הראשונה. אבל אם לא היה בודק בין שתי הבהמות, וישחוט השניה ואחר כך תמצא הסכין פגומה, חיישינן שמוא נפגמה בעצם המפרקת של בהמה שלפניה, ושחימת השניה פסולה ובלשון הראשון דלעיל דעצם יותר פוגם מעור, ורק ראשונה כשרה משום דתלינן ליה בעצם המפרקת, אבל לא מכשרינן גם האחרונה בתליה שבעצם המפרקת האחרונה נפגמה. ולא כלשון השני דלרב הסדא גם בהמה אחרונה כשרה משום דתלינן שנפגמה בעצם המפרקת של בהמה אחרונה.

ואין להקשות דאם הבדיקה הוא להכשיר בהמה שלאחריו, אם כן הוה 'בדיקה דקודם שחיטה', וצריך להראות הסכין לחכם⁵, ואם כן האיך בודק השוחט בעצמו הבהמה⁶. דבאמת מדינא גם קודם שחיטה אין צריך בדיקה על ידי חכם, דהא עד אחד נאמן

סז. וכתב רש"י, דאף על גב שתיילו כן אינו אלא דחיו בעלמא. אבל רב כהנא ודאי כרב הונא קאמר למפסל קמייתא, כדאוקמינן לעיל הלכתא כותיה כשלא סיכר בה עלמות. ולכן השוחט אפילו בסמא אחת לריך לבדוק הסכין אחר שחיטה, ואם שחט הרבה ולא בדק בינתים ואחר כך נמלאת פגומה, אף הראשונה אסורה.

סח. דילפינן לקמן (דף י"ז) ממשחטתם בזה ואכלתם.

סט. דבעלמא אם כרב הונא סבירא ליה ולאפסולי בקמייתא, היינו ללא מלכין חכם בבדיקה ז', לפי שהיא 'בדיקה שלאחר שחיטה' לזין לריך חכם. אלא אי אמרת כרב הסדא ולאכזרי בתרייתא, נמלך שהיא 'בדיקה שלפני שחיטה', שהרי אינה באה מחמת הראשונה ששחט, דאפילו נמלאת פגומה הראשונה כשרה היא. אם כן אינו בא לבדקה, אלא שאם נמלאת פגומה ששחטתה כדי להכשיר אותה שהיא בא לשחוט עכשיו, ובדיקה שלפני שחיטה היא לריבך בדיקת חכם; רשב"א.

והכתב עוד, דיך ללמוד מכאן דאפילו לרב הונא אם נאבד הסכין אחר השחיטה כשרה, ולא חיישינן שמה נפגמה בעצם המפרקת, כאלו שבר בה עלמות (דלזו ודאי לריבין לחשוב שנפגמה בזה הסכין). ורב כהנא שהיה מלריך בדיקה בנתיים, עלה טובה קא משמע לן. שאם היה בדיקה זו חובה, אם כן אפילו לרב הונא נמי תבעי בדיקת חכם, כיון שאינו רשאי לשחוט בהמה אחרת עד שיבדוק. אלא ודאי דלרב הונא נמי אינו לא בדק אחר שחיטה ונאבד הסכין שחיטתו כשרה, דהעמד סכין על חזקתו. ורב כהנא עלה טובה קא משמע לן, שלא לפוסלן כולם אם תמלא הסכין פגומה במקרה אחר שחיטת כולן.

גליץ קנין תורה

להתירה, דהא קמן רואין שרוב חנויות מוכרין בשר כשר. (ב) הא דתנן במס' סנהדרין (דף מ' ע"א) דסנהדרין של כ"ג וי"ב מוזקין וי"א מחייבין, יוצא זכאי, והוא רובא דאיתא קמן.

אבל בהא דאמרו **רבנן** במס' יבמות (דף ס"א): דיבם קמן שבא על יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה. ולא חיישינן שמא תמצא אילונית או הוא סרים, ונמצא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה^ל. אלא אמרינן זיל בתר רוב קטנים דעלמא דאינם סריסים, הרי מבואר דאזלינן בתר רוב אף ברובא דליתיה קמן. ומביא הגמ' כמה מקורות לזה, אשר חלק מהם נדחו:

(א) **רבי אלעזר** אמר, דילפינן מראש של קרבן עולה שאין יכולין לחצותו ולבדוק בקרום של מוח שמא ניקב והוא אחת מ"ח טרפות, דילפינן מדכתיב **ונתח אותה לנתחיה** ולא נתחיה לנתחים. והרי קרבן טרפה פסולה וכדילפינן במס' מנחות (דף ה'). דילפינן מדכתיב מן הבקר להוציא את הטרפה, ומדלא חיישינן שמא ניקב קרום של מוח, על כרחך דאזלינן בתר רובא.

אבל הקשו, דלעולם אפשר דצריך לבדקו על ידי שמבקעו וחוצהו לראש, אלא שלא יבדילו לגמרי. דהא דכתיב **לנתחיה** ולא נתחיה לנתחים, היינו רק שאסור לחתוך אותם לגמרי, אבל היכא דעדיין מחובר הוא, לית לן בה.

(ב) **מר בריה דרבינא** אמר, דילפינן משבירת עצם בפסח, דכתיב **ועצם לא תשברו בו**, ואם כן אי אפשר לשבור עצם הגולגולת לבדוק את המוח. ומדלא חיישינן שמא ניקב קרום של מוח, על כרחך דאזלינן בתר רובא.

אבל הקשו, שהרי אפשר להניח גחלת על עצם הגולגולת ואחר שישרף העצם יהא אפשר לבדוק לקרום של מוח. כדשינוי בברייתא, המחתך בגידים ואף על פי דקשין בעצמות והשורף בעצמות, אין בו משום איסור שבירת עצם.

(ג) **רב נחמן בר יצחק** אמר, דילפינן ליה מהמקריב שלמים או הטאת מכבש ואיל שקרב אליה עם האימורים ומן הכליות ולמטה לצד הונב והונב קרי ליה אליה, דכתיב **חלבו האליה תמימה**. ומדלא חיישינן שמא נפסקה חוט השדרה והוה טריפה, על כרחך דאזלינן בתר רובא.

עד. כיון דתכלית מלות יבוס הוא להקיס לאחיו קס, והאי לאו כז הכי הוא, נמנא דלא סוה מלוה.

פוטרינן אותו לגמרי כדכתיב **כנגע נראה לי בבית**, לי ולא לאורי, שאם עמד במקום אפל וצריך שם להדליק את הנר לראות את הנגע, אינו נגע. ודחה **רבא**, דלעולם אפשר לפתוח חלון, דהא דאין פותחין חלונות, היינו רק כשלא ראה הכהן את הנגע במראותיו לפי שהיה מקום אפל ואין מראהו ניכר, נמצא דלא איתחזיק שיש כאן נגע. אבל נגע שעומד אחורי הדלת וכבר הכיר שהוא נגע ואין צריך חלון אלא להעמידו בחוקתו, לעולם אימא לך דפותחין לו חלון.

• בברייתא שנינו דלא כקושית **רב אחא בר יעקב**, דמהא דכתיב **ויצא הכהן מן הבית**, הוה אמינא דלכתחלה יהא לו רשות לילך לתוך ביתו, ואחר כך יסגור הדלת על ידי חבל ארוך, לכן כתיב **אל פתח הבית** שלא ילך לביתו ואחר כך יסגור לדלת. אבל אין הכוונה שיעמוד תחת המשקוף ויסגור, דלכן כתיב **מן הבית** עד שיצא מן הבית כולו. כיצד, עומד בצד המשקוף ומסגיר הבית. ומכל מקום אם הלך לתוך ביתו והסגירו משם, או עמד תחת המשקוף והסגירו, בדיעבד הסגרו מוסגר, דכתיב **והסגיר את הבית** מכל מקום. הרי מבואר מן הברייתא דלא אמרינן שאינו יכול להסגיר את הבית רק כאשר יצא דרך אחוריו, ורואה את הנגע כל הזמן. אלא אף אם הלך לביתו שודאי אינו רואה את הנגע לפני סגירתו, מכל מקום יכול לסגור הבית, ועל כרחך משום דמעמידין הנגע על חוקתו.

דף י"א ע"א

אבל **רב אחא בר יעקב** יתריץ דהברייתא איירי כשיש שורה של אנשים העומדים מהבית שבו הנגע עד ביתו של הכהן, והאחד עומד במפתח הבית ורואה שלא נחסר הנגע, ומגיד לזה וזה לזה, עד שמגידים כן לכהן^ל. ובכהאי גוונא מוהני בדיעבד מה שמסגיר הבית אף כאשר הלך לביתו.

זיל בתר רובא

הגמ' מבאר מהיכן ילפינן הא מלתא דאמור רבנן שאזלינן בתר רובא:

והנה מדכתיב **אחרי רבים להטות** ילפינן דאזלינן בתר רוב, ברובא דאיתא קמן, כגון; (א) מ' חנויות כולן מוכרות בשר שהוטה ואחת מוכרת בשר נבלה, ונמצא בשר בארץ, דאזלינן בתר רוב

עג. בלא זה היה יכול לומר כגון שהיה חסד אחד עומד לשם כשעה שהסגירו הכהן מתוך ביתו, וראה שלא חסר. אלא כוונתו לפגש בלבוש ענין שאף הכהן עצמו היה יכול לידע; **תוספות** ד"ס קיימיני.

גליץ קנין תורה

חיישינן שמא השעיר לעזאזל מרפה הוא^ט, על כרחך דאזלינן בתר רובא.

ואין לדחות דבאמת לא איכפת לן אם השעיר לעזאזל מרפה הוא. דהא אין גורל קובע לעזאזל, אלא בדבר הראוי להיות שעיר לשם, שהרי בשעת הגורל אין ידוע איזה יעלה לשם, הלכך גם אותו דלעזאזל אינו יכול להיות מריפה.

ואין לדחות שבדקינן ליה לאחר דחיינו לצוק. דהא תנן, לא היה השעיר מוגיע למחצית ההר עד שנעשה אברים אברים, ושוב אינו יכול לבדקו, דהא אינו יכול לידע איזו שבירה מחיים.

(ז) **רב מרי** אמר, דילפינן ליה מדכתיב **מכה אביו ואמו מות יומת** ובשלמא המכה אמו אפשר להרגו, דהרי ידיענן בודאי שאמו היא. אבל במכה אביו הרי יש לחוש דילמא לאו אביו הוא. אלא על כרחך דאזלינן בתר רובא, ורוב בעילות אחר הבעל.

ואין לדחות דאיירי כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורין, ושם נתעברה אמו, דאין לחוש שמא בא עליה אחר כיון ששניהם לבדם היו עד שהוכר העובר. דאפילו הכי אין אפשרופום לעריות.

(ח) **רב כהנא** אמר, דילפינן ליה מכל הורג את הנפש דחייב מיתה. ומדלא חיישינן שמא ההורג היה מריפה ואין ההורג חייב מיתה כיון דהרג גברא קטילא, על כרחך דאזלינן בתר רובא, ורוב בני אדם אינם מריפה.

ואין לדחות דבדקינן ליה לההרוג, ואף שלצורך זה נצטרך לנוול את המת, מכל מקום משום איבוד נשמה דהאי רוצח שלא לימות היה לנו לנוולו, ורק אם לא ימצא מריפה יהרג הרוצח ומשום דבעינן ושפטו העדה והצילו העדה. דהרי גם אם נבדקיה עדיין יש לחשוש שמא במקום סייף שהרגו בה נקב היה תחלה, ומרפה היה, ואם כן גברא קטילא קטיל. אלא על כרחך דלא חיישינן לכך משום דאזלינן בתר רובא.

(ט) **רבינא** אמר, דילפינן ליה מעדים זוממין דכתיב **ועשיתם לו כאשר זמם וגו'** ואם העידו עדים זוממין על אחד שחייב מיתה, חייבין הם מיתה. ומדלא חיישינן שמא אותו אדם שהעדים זוממין העידו עליו הוא מריפה, ואם כן גברא קטילא רצו להרוג ואין העדים זוממין חייבין מיתה, על כרחך דאזלינן בתר רובא, ורוב בני אדם אינם מריפה.

עז. דבשלמא הך לגשם בדיק ליה לאחר שחיטה, אלא תביו משתלת לטוק ואין נשטע.

ואין לומר שבדק השדרה על ידי שמושפיל להתוך האליה סמוך לזנב מבין הפרשות ולמטה^י. דהא כתיב **לעומת העצה** דצריך שיהא אליה שלם מן המקום שהכליות יועצות, והוא למעלה ממקום הפרשות.

אבל הקשו, שמא בודק על ידי שפותח לה ובודק. ואף דכתיב **תמימה** אולי אינו חסרון אלא כשהתכה לגמרי. אבל היכא שהוא מחובר מבחוץ לצד הגב, ורק לצד החלל מבקע את השדרה כולה לארכה, לית לן בה.

(ד) **רב ששת בריה דרב אידי** אמר, דילפינן ליה מעגלה ערופה דכתיב **הערופה** שיהא שלמה אפילו לאחר עריפה עולמית, ולא אפשר לשברו ולבדקו אם מריפה הוא^י. ומדלא חיישינן שמא מריפה הוא, על כרחך דאזלינן בתר רובא.

ואין להקשות דמאי איכפת לן שהוא מריפה, הא לאו קרבן הוא, ומהערופה לא נפקא אלא שתהא לעולם כעין עריפה שלא ינתנה לאברין, אבל מרפות מחיים לא שמעינן מינה. דהא אמרו בבית מדרשו של **רבי ינאי** דילפינן שעגלה ערופה אסור בהנאה, מדכתיב **כפר לעמך ישראל** דכפרה הוא כקדשים. וכמו כן ילפינן מיניה דכמו שבקדשים מריפה פסולה, בעגלה ערופה נמי מריפה פסולה.

(ה) **רבה בר רב שילא** אמר, דילפינן ליה מפרה אדומה דכתיב בה **ושחטו ושרפו** מה שחיתתה כשהיא שלמה אף שריתתה כשהיא שלמה, שלא ינתהנה. וכיון דלא חיישינן שמא הוא מרפה, על כרחך דאזלינן בתר רובא.

ואין לדחות דפרה אדומה כשרה כשהיא מריפה, דהא חמאת קרייה רחמנא דכתיב **מי נדה חמאת היא**.

דף י"א ע"ב

(ו) **רב אחא בר יעקב** אמר, דילפינן ליה מדכתיב בשעיר המשתלח ולקח את שני השעירים שיהו שניהם שוים. וכיון דלא

עה. שאפילו נפסק החוט בצומו אליה לין הבהמה נטרפת בו, כדלמרינן לקמן (דף מ"ה):
עד היכן חוט השדרה, עד בין הפרשות דהיינו כנגד הירכיס, שהחוט מתפלל סס לגי האחד פורק לגד ע"ס ימין האליה, והשני לשמאלו, והאמצעי הולך כלרכו עד סוף הזנב. ומבין הפרשות והלאה לא מתקרי חוט השדרה להטריף בו, שכבר הבהמה נסמך על ירכה ולא על חללה ואין לריך לחוט.

עו. והכא לא היה יכול לדחות דהקפידא הוא רק כשמבדיל לגמרי אבל כל שעדיין מחובר במקלת לית לן בה. ד'הערופה' משמע ללאחר עריפה שהיה שלימה כמו בשעת עריפה; **תוספות** ד"ה הערופה.

קנין תורה גליון

קטן וקטנה, דאפשר לנו להמתין עד שיגדלו ונדע שאינו סרים, נמתין. ואין להביא ראיה מכל אלו דאיירי במקום דלא אפשר לברר.

ועל כרחק צריך לומר כן, דהא לרבי מאיר דסבירא ליה דלא אזלינן בתר רוב אצל קטן וקטנה, וכי לא אכל בשר משום דשמא במקום נקב קא שחיט. ואין לומר דבאמת לא אכל בשר, דהא בקרבן פסח וקדשים מצוה לאכול בשר^פ, אלא ודאי אכיל בשר וסמוך ארובא היכא דלא אפשר, ואפילו הכי פליג בקטן וקטנה משום דאפשר להמתין, ואם כן לדידן נמוי היכי ילפינן מהיכי דלא אפשר לברר. [אלא ודאי הלכה למשה מסיני הוא דסמכינן ארובא, אפילו היכא דאפשר לברר. אי נמוי, אחרי רבים להטות' משמע בין רובא דאיתיה קטן בין רובא דליתיה קטן, דמאי שנא האי מהאי, ואהא מלתא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טרפות^{פא}].

פ. דנפסח כתיב ז'אכלו את הבשר, ובגלמים כתיב ז'אכלו אותם חקר כופר בהס' מלמד שהכפרה תלויה אף באכילה.

פא. ורק נקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן. והיכא דאיתרמי לאיפרקה ריאה ולא בדיק, מתאכלא דסמכינן אהא, ואלדכ הוגא דלמיר (לעיל דף ט.) נשתטה בחזקת היתר שומרת, אולם אין מפרסמין הדבר.

ואין לומר דאיירי קרא רק בשנהרג אותו האדם על ידי עדותו, ואחר כך הוזמו העדים, ואפשר לבדוק הנהרג אם היה טריפה. דהא שנינו כבריייתא, ברבי אומר^ע, אם לא הרגו את האדם שרצו העדים לחייבו מיתה, נהרגין העדים זוממין. אבל אם כבר הרגו אותו האדם קודם שהוזמו העדים, שוב אין נהרגין ודכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה.

(י) **רב אשי** אמר, דילפינן ליה משחיטה עצמה, דהא אמר רחמנא שחוט ואכול. וכיון דלא חיישינן שמא במקום נקב בושט^{עב} שחט, על כרחק דאזלינן בתר רובא.

רב אשי אמר כל הני ילפותות לפני **רב כהנא**, וי"א שרב **כהנא** אמרם לפני **רב שימי**, ואמר לו דלמא אין ראיה מכל הני דכיון דאי אפשר בהם לבדוק, על כרחין סמכינן על רובא. אבל היכא דאפשר לעמוד על בירור, אפשר דהכי נמוי בודקין ולא סמכינן ארובא, והלכך צריכין לבדוק בהמה מכל י"ח טרפות. אי נמוי כגון

עח. לא ידעינן מנו, אלא אחד גדול בדורו היה ועל עס כן נקרא ברבי, כלמנינו במקומות אחרים.

עט. נקובת השטח במשקל, אבל גרגרת שיעורה בדוכא. ואם חסרה בכלי, הוה טרפה.

שאלות ותשובות לחזרה

דף ו' ע"ב

א. מה הדין לענין מעשר דגן ומעשר ירקן בחוץ לארץ [בארצות הסמוך לארץ ישראל], ובארץ ישראל אחר החורבן?

בחוץ לארץ: מעשר דגן - נוהג בה מדרבנן, הואיל ובארץ נוהג דאורייתא. מעשר ירק - אינו נוהג בה, כיון דבארץ גופיה דרבנן לא גזור מידי בחוץ לארץ. בארץ ישראל אחר החורבן: מעשר דגן - דאורייתא. מעשר ירק - דרבנן, שדינו כמו בזמן המקדש דקדושה אחרונה דעזרא קדשה אף לעתיד לבא.

ב. מה העיד ר' יהושע בן זרוז לפני רבי על רבי מאיר? ומה התיר רבי על פי עדותו?

העיד ר' יהושע בן זרוז - שרבי מאיר אכל עלה של ירק בבית שאן ולא עישרו. התיר רבי על פי עדותו - כל בית שאן לאכול ירק שלה ופירות האילן בטבלן.

קנין תורה גליון

ג. מפני מה לא הסכימו אחיו ובית אביו על מה שהתיר רבי? ומה אמר להן רבי?

לא הסכימו אחיו ובית אביו - אמרו לו מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור, אתה תנהוג בו היתר. אמר להם רבי - מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו.

ד. מהיכן הביא רבי ראיה דאמרינן מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו?

דרש להן מקרא זה הכתוב אצל חזקיהו מלך יהודה 'וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן', וכי אפשר בא אסא ולא ביערו בא יהושפט ולא ביערו, והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום, אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר [דאם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם].

דף ז' ע"א

ה. איזה דבר יש ללמוד מזה שקיבל רבי עדותו של ר' יהושע בן זרוז?

שתלמיד חכם שאמר דבר הלכה [אף על פי שדבר תימה הוא שהרי מעולם היו נוהגין בו איסור] - אין מזיחין אותו [אין מבדילין אותו משמועתו לאמר לא שמעת כן וחזור בך], ואמרי לה אין מזניחין אותו [אין משקצין את דבריו], ואמרי לה אין מזחיחין אותו [לומר גאותך גרמה לך שלא הטיית אוזן לשמוע דבר כהלכתו מפי רבך].

ו. היכן מצינו לשון הרומה ל'מזחיחין'?

תניא "משרבו זחוחי הלב [גבוהי לב שלא דקדק מפי רבו כל צרכו וסמכו על לבם] רבו מחלוקת בישראל".

ז. האיך קסבר רבי דבית שאן לאו מארץ ישראל הוא, והכתיב 'ולא הוריש מנשה את בית שאן ואת בנותיה' [אלא הניחום למס עובד וישבו ביניהם]. הרי שכבשו את בית שאן כשנכנסו לארץ?

דאמר ר' אלעזר בן שמוע, הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, דקסברי קדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה יהושע קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא. ובית שאן מאותן כרכין הן שלא כבשום עולי בבל.

ח. מפני מה לא קידשו עולי בבל כל הכרכין שכבשו עולי מצרים?

שלא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחוצה לארץ, ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני.

ט. כיצד דורשין הפסוק 'והביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה'?

דארץ ישראל ירושה ראשונה ושניה יש לו, שבטלה ירושה ראשונה ונקראת שניה ירושה, אבל ירושה שלישית אין לו, שירושה שניה לא פסקה.

י. מה הראיה ממה שאכל ר' מאיר עלה של ירק בבית שאן דאין נוהג שם דין מעשרות; (א) דאכילת עלה בעלמא הוה אכילת עראי, (ב) דלמא לאו אדעתיה ושכח לעשרו, (ג) דלמא עישר עליהם ממקום אחר, (ד) דלמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר?

(א) מאגודה אכל אותו, וירק שדרכו ליאגד, משנאגד אסור לאכול ממנו אכילת עראי. (ב) השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כל שכן. (ג) לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. (ד) כיון דר' יהושע העיד עליו שאכל העלה ולא עישרו, יפה כוון ודקדק בדבר אל נכון.

יא. מאי טעמא דאסור לתרום שלא מן המוקף?

דשמא אותו שהוא סומך עליו אינו בעין שנאבד או נרקב, ונמצא שאין אומר כלום ואוכל טבלים.

קנין תורה גליון

יב. למה לא רצה הנהר ליחלק לפני ר' פינחס בן יאיר? ומה אמר לו ר' פינחס בן יאיר?

הנהר אמר אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני (שכל הנחלים הולכים אל הים בגזירת המלך), אתה ספק אם עושה רצון קונך וספק אי אתה עושה - שמא לא יתנו לך בפדיון, ואילו אני ודאי עושה רצון קוני. אמר לו רבי פינחס, אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם.

יג. כמה פעמים נחלק נהר גינאי על פי ר' פנחס בן יאיר?

מצינו שאמר ר' פנחס בן יאיר ג' פעמים להנהר 'חלוק', (א) לעצמו, (ב) לההוא גברא שנשא עמו חטים לפסח, (ג) ולההוא טייעא שלוהו עמו. ויש להסתפק אם הנהר נחלק לו ג' פעמים, או דלמא לא נחלק לו רק פעם אחד לכל הני, ורק משום שהיה מתיירא שלא יחזור המים וישטפו השנים אמר להנהר שימתין מלהחזיר בשבילם.

דף ז' ע"ב

יד. כשנתנו לו שעורים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר; למה לא רצה לאכול ממנו?

שלא עשרוהו, ואין הקב"ה מביא תקלה לבהמתן של צדיקים.

טו. האם חייב לעשר הני כשהן דמאי, וכשהן ודאי טבל; הלוקח פירות לזרע ולבהמה, קמח לעבד עורות, שמן לנר או לסוך בו את הכלים? הלוקח פירות לאכילה ונמלך עליהן לבהמה?

הלוקח פירות לזרע וכו': כשהן ודאי טבל - חייב לעשר, וכשהן דמאי (כשלוקח מעם הארץ) - אינו חייב לעשר, דעל ספק לא גזרו בהני. הלוקח פירות לאכילה ונמלך עליהן לבהמה: אף דמאי - חייב לעשר.

טז. מפני מה לא היה ר' פנחס בן יאיר רגיל לאכול אצל אחרים? ומאי שנא רבי דמתחלה אמר לו ר' פינחס שיאכל אצלו?

לא היה רגיל לאכול אצל אחרים: לא אכל אצל מי שרוצה ליתן לו ואין לו - משום דלא רצה להכביד עליו. ולא אכל אצל מי שיש לו ואין רוצה לההנות אחרים (ואף על פי שאומר בא וסעוד אין לכו חפץ) - משום דכתיב 'אל תלחם [אל תסעוד] לחם רע עין'. ומאי שנא רבי - דרבי רוצה להנות, ויש לו.

יז. בסופו של דבר מפני מה לא אכל אצל רבי?

מתחלה - היה מסרבה [לשון בהלה ומהירות] לדבר מצוה [לפדיון שבויים] ולא היה פנאי לסעוד. כאשר בא בחזרה - נכנס בפתח ביתו של רבי וראה שם פרדות לבנות שהיו שייכים לרבי, אמר כיון שיש מלאך המות [דפרדות מכה ושוב אין המכה חיה] בבית זה, אין רצוני לאכול כאן.

יח. רבי ניסח לסלק הפרדות שלא יזיקו באופנים דלהלן, למה לא הסכים ר' פנחס בן יאיר עמו; (א) שימכור אותם, (ב) שיפקיר אותם, (ג) שיעקר פרסותיהן, (ד) שיהרוג אותם?

(א) למכור - משום 'לפני עור לא תתן מכשול' וכי היכי דאסור לרבי אסור נמי לאחרים [ולעובד כוכבים אסור למכור דאין מוכרין להן בהמה גסה]. (ב) להפקירם - משום דירבו נזקיהן מתוך שלא יהיו נשמרות. (ג) לעקור פרסותיהן - דאיכא צער בעלי חיים. (ד) להרוגם - איכא בל תשחית.

יט. מפני מה בכה רבי אחר מעשה הנ"ל?

אמר מה בחייהן של צדיקים כך [שהקב"ה נתן לבו על תאותם שלא להעביר דעתם שגרם הדבר שנכנס בפתח הפרדות שיפוש ולא יעבור על דעתו הראשונה שלא לאכול משל אחרים], במיתתן על אחת כמה וכמה, שהרי במיתתן גדולים יותר מבחייהם.

כ. מנלן דגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם?

דכתיב לגבי אלישע הנביא 'ויהי הם קוברים איש [רשע היה ולא ניתן להיקבר אצל צדיקים], והנה ראו את הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע, וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו' אלמא שלאחר מיתתו של אלישע, החיה את המת על ידי שרק נגע בעצמותיו. ואילו בחייו כשרצה להחיות בן השונמית, הוצרך לשום פיו על פיו ועיניו על עיניו ולבקש רחמים.

גליון קנין תורה

כא. למה אין לדחות דשמוא הא דהחיה את המת הוה משום שנתברך מאליהו שברכו 'זיהי נא פי שנים ברוחך אלי' ולא משום אלישע הוה, ואין ראייה דגדולים צדיקים במיתתן?

דהא דהחיה את המת לאחר מותו לא החייהו ממש, אלא עמד על רגליו ולביתו לא הלך. ועל כרחך לא היה מברכת אליהו, דאם כן היה לו להחיותו ממש כמו שעשה אותו שהחיה אליהו. אלא שמע מינה משום אלישע הוה, ולא הוה צריך אלישע אלא לסלקו מאצלו והחייהו עד שנסתלק משם.

כב. היכן באמת נתקיים ברכת אליהו 'זיהי נא פי שנים ברוחך אלי', איזה ב' מתים החיה אלישע?
א', שהחיה בן השונמית. ב', שריפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת שנאמר בצרעת מרים אל נא תהי כמת.

כג. למה נקראים פרדות 'ימים' כדכתיב אשר מצא את הימים?
מפני שאימתם מוטלת על הבריות.

כד. מכה של פרדות לבנה; האם אפשר שהמוכה לא ימות ממנה? והאם אפשר שתתפא המכה עצמה?
בסתם פרדות לבנות אפשר שיתפא המוכה, וגם המכה עצמה אפשר שתתפא. אבל בפרדות שהן עצמן שחורות או אדומות ורק קצות כרעיהן הם לבנות אי אפשר שתתפא המכה.

כה. האם אפשר לעשות כשפים על אדם כשלא נגזר עליו כן מלפני הקב"ה?
לסתם אדם אפשר לעשות לו כשפים, וכדאמר רבי יוחנן דנקראין שמן 'כשפים' דנוטריקון מכחישים פמליא של מעלה, שלא גזרו על אדם זה למות והוא מת על ידי כשפים. אבל אדם שיש לו הרבה זכותים, עליהם אמר רבי חנינא אין עוד מלבדו, ואפילו כשפים אין מועילים לו שלא מדעת פמליא של מעלה.

כו. על איזה דם היוצא מן המכה אמרו שהוא מכפר כדם עולה?
(א) בגודל ימין שנוגף בכח ומצטער הרבה, (ב) ובניקוף שני קודם שנתפא הראשון, (ג) ובאופן שהלך לדבר מצוה.

כז. איזה ב' דברים נאמרו על ר' פינחס בן יאיר שנהג כן בענין שלא ליהנות משל אחרים?
(א) מימיו לא בצע ברכת המוציא על פרוסה שאינה שלו, לפי שלא רצה לאכול כזית משל אחרים. (ב) מיום שעמד על דעתו, לא נהנה מסעודת אביו.

דף ח' ע"א

כח. מו שליבן סכין באש ואחר כך שחט בה, האם חוששין שחמימות הסכין שורפת את הסימנים לפני ששוחטין אותם, ולמה?
שחיתנו כשרה, ולא אמרינן שחמימות הסכין שורפת את הסימנים - והוה שריפה ולא שחיטה - משום דחידודה של סכין מקדים וממהר לחתוך קודם שתכוה מן האש.

כט. ולמה לא חיישינן שצדדי הסכין שנכנס לתוך החתך שורפים את הסימנים קודם שתשחט רוב הסימנים?
משום דחתך בית השחיטה מתרחב מצדי הסכין מכאן ומכאן, ואינו נוגע בסימן אלא חידודו של סכין ולא הצדדין.

ל. כמה פעמים יש להסגיר צרעות אלו; (א) שאת וספחת, (ב) שחין ומכוה?
שאת וספחת: יש ב' הסגרות, שאם עמד בעיניו ולא פשה בשבוע ראשון, מסגיר אותו בשניה שמא יפשה ויחליטנו. שחין ומכוה: יש רק הסגר אחד, ואם עמד בעיניו בשבוע ראשון, שוב אין מסגירו לטמאו אלא פוטר והולך.

לא. מהו השני סימנין לטמא שחין ומכוה?

שער לבן [ולא כנתק שסימן טומאתו בשער צהוב], ובפסיון [אם פשה].

קנין תורה גליון

לב. כיוון שדיני נגע צרעת של שחין ומכוח שוין הם, למה חילקן הכתוב לשתי פרשיות?

לומר שאין מצטרפין זה עם זה לשיעור נגע כגריס. שאם עלה בו חצי גריס מחמת חום מכה שלא על ידי אש, וחצי גריס אצלה על ידי כויית אש, אין מצטרפין לשיעור נגע.

לג. מהו 'שחין', ומהו 'מכוח'?

שחין: היינו כשלקה בעץ, באבן [הכהו בכח באבן אפילו בלא חבורה, דכל מכה מתחמם הבשר מיד על ידי ההכאה], בגפת [שהטמין ידו בפסולת של זיתים והוא חם מאד מאיליו, ונכוה], בחמי טבריא, או באבר מעיקרו [ממקום שעוקרים העופרת והוא חם בלי אש]. מכוח: היינו כשנכוה בגחלת [פחם שלא כבה], ברמץ [אפר חם], בסיד רותח, בגפסית רותח [מין סיד ושורפין אותו כמין סיד], ובחמי האור.

לד. מני שלקה בשחין ומכוח באותו מקום, האם נידון משום 'שחין' או משום 'מכוח'?

לעולם הולכין אחר האחרון; אם השחין קודם למכוח, ביטל מכה את השחין. ואם המכוח קודמת לשחין, ביטל שחין את המכוח.

לה. מהו צדדי הספק בגמ' במי שליבן שפוד והכה בו, האם נידון משום שחין או משום מכוח?

אם כח ההכאה קדים: הוי תחילתו שחין, ובא הבל האש אחריו ומבטל ליה, והוה ליה מכוח. ואם כח האש קדים: הוי תחילתו מכוח, ואחר כך בא החבטה ומבטל ליה, ונעשה שחין.

לו. ומהו הנפקא מינה האם נידון משום שחין או משום מכוח?

באופן שהיה לו חצי גריס שחין מעיקרא, וליבן שפוד והכה בו סמוך לשחין, ויצא חצי גריס אחר. אם כח ההכאה קדים והוי שחין, ובא הבל האש אחריו ומבטל ליה, שוב הוה ליה מכוח ואינו מצטרף עם חצי גריס הראשון שחין שאצלו, משום דהוה ליה שחין ומכוח. אבל אם הבל האש קודם, ואחר כך בא החבטה ומבטל ליה ונעשה שחין, כיון שדינו כשחין מצטרף הוא עם שחין האחר שאצלו לשיעור נגע.

לז. מה רצו להוכיח בשאלה הנ"ל, מהא דאמר רבי זירא שאם ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה? והאיך נדחה הראיה?

רצו להוכיח: דכיון שחיטתו כשירה משום דחידודה קודם לליבונה, הרי מבואר דכח החבטה קודם לכח האש. ודחו הראיה: דיש לומר שחדוד שאני, דמתוך שהוא חד אין הבל האור שבו חזק, ולכן חתיכתו קדם להבלו.

למה אין להוכיח מהא דשנינו בברייתא, שאם ליבן שפוד והכה בו, נדון משום מכוח אש, דכח החבטה קודם?

דיש לומר דאיירי כשלא הכהו בכח אלא דקרו, ואין כאן חבטה אלא הבל. אבל אם הכהו דאיכא חבטה, אולי הוה כח החבטה לאחר כח האש, ומבטל למכות אש ונידון משום שחין.

לח. סכין של עבודה זרה, באיזה אופן מותר לשחוט בה בהמה, ולמה? ובאיזה אופן אסור לשחוט בה בהמה, ולמה?

מותר לשחוט בה בהמה: בדרך כלל מותר, משום דמקלקל הוא ואין זו הנאה; שבחיה היו דמיה מרובין מלאחר שחיטה [שבחיה היא עומדת לג' דברים: לגדל ולדות, לחרישה, ולאכילה, ולאחר שחיטה אינה עומדת אלא לאכילה]. פעמים אסור לשחוט בה בהמה: בהמה מסוכנת וקרובה למיתה, דכאשר שוחטה הוי מתקן משום דיש לו הנאה, שהרי אם לא ישחטנה תמות.

לט. סכין של עבודה זרה, באיזה אופן אסור לחתוך בה בשר, ולמה? ובאיזה אופן מותר לחתוך בה בשר, ולמה?

אסור לחתוך בה בשר: בדרך כלל אסור, משום דמתקן הוא, דכיון דכבר שחטה להכי קיימא. פעמים מותר לחתוך בה בשר: כגון שיש לו נתחים טובים [ירך, כתף, או חזה] שקיימי לשלחן כדורון לאדם חשוב, וכאשר חותכה לחתיכות קטנות נמצא מפסידן.

דף ה' ע"ב

מ. האיך תירצו קושיות הגמ', דהרי אסור להשתמש בסכין של עבודה זרה משום שמנונית שנבלעו בסכין? [ב' דרכים]

(א) בסכין שלא השתמשו בה בבשר של עבודה זרה, אלא לחתיכת עצים ואין בה בליעות של שמנונית. (ב) בסכין ישנה שהשתמשו בה לבשר עבודה זרה, אלא שליבנה באש, ושוב אין כאן איסור משום שמנונית.

קנין תורה גליון

מזא. האם נאסרו דברים אלו ביחוד לעבודה זרה, או רק כשכבר עבדו לה; עבודה זרה עצמה, ומשמשי עבודה זרה?

עבודה זרה עצמה: נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא האם אסור ביחוד לעבודה זרה לבד, או רק כשעבד לה. משמשי עובדי כוכבים: לכולי עלמא אינן אסורין עד שיעשו בהם שימוש לעבודת כוכבים.

מב. השוחט בסכין של עובדי כוכבים, האיך צריך להכשיר בית השחיטה משמנונית הסכין; לרב, ולרבה בר בר חנה?

לרב: קולף בית השחיטה. לרבה בר בר חנה: מדיח בית השחיטה במים.

מג. מהו חג' דרכים שנאמרו בגמ' דאפשר לפרש מחלוקתם?

(א) רבה בר בר חנה סובר בית השחיטה צונן, ולכן אין צריך קליפה. ומיהו הדחה במים בעי שהרי נתקנה בה שמנונית, ואף על פי שלא נבלע בבשר הרי הוא בדפנות בית השחיטה, שאי אפשר לדופני הסכין בלא שמנונית. ורב סובר דבית השחיטה רותח, והלכך בלע וצריך קליפה. (ב) לכולי עלמא בית השחיטה רותח, ומובן שיטת רב דסובר דצריך קליפה. ורבה בר בר חנה סובר דאף על גב שהוא רותח די לה בהדחה במים, משום איידי דטורודים ועסוקים הסימנין להוציא דם, אינם בולעים. (ג) לכולי עלמא בית השחיטה צונן, ומובן שיטת רבה בר בר חנה שדי לה בהדחה בעלמא. ורב סובר דמכל מקום צריך קליפה, דאגב דוחק הסכין שמשפשו בבשר בדוחק, בלעה.

מד. סכין ששחט בה טריפה ורוצה לשחוט בה, מהו מחלוקתן של רב אחא ורבינא האיך צריך לתקן הסכין, ובמאי נחלקו?

אחד מהם אמר: דצריך להגעילה לסכין במים חמין, מפני שסובר בית השחיטה רותח הוא ובלעה הסכין שמנונית הטרפה. ואחד מהם אמר: שהסכין צריך רק הדחה בצונן, דקסבר בית השחיטה צונן, ולא בלע הסכין דלא נתחמם.

מה. לחלבה, האיך מתקן הסכין?

די בהדחה בצונן. ואם יש חתיכת בגד ישנה קשה שיפה לקנה בה, אין צריך אפילו הדחה בצונן.

מו. למאן דאמר בית השחיטה רותח וכולע, למה כל פעם ששוחט בהמה כשרה אין צריך לחשוש שמא בלע שמנונית אבר מן החי קודם גמר שחיטה?

שהסכין אינו בולע אלא כשמתחממת בית השחיטה. והרי אינה מתחממת אלא בגמר השחיטה, ובאותה שעה כבר לא הוה אבר מן החי, אלא בשר היתר.

מז. למה צריך סכין מיוחד לשחיטה, שלא יחתוך בה דבר אחר?

שלא תפגם ותתקלקל, ופעמים שיבא לידי איסור שישחט בלא בדיקה.

מח. למה צריך סכין מיוחד לחתיכת בשר וסכין אחרת לחתיכת חלבים, ולמה לא די בא' ויחתוך תחלה הבשר ואחר כך חלבים?

דחיישינן שמא איירי דטורוד במלאכתו ישכח ויחתוך חלבים ואחר כך בשר, ומחמת טירדת מלאכתו ישכח ולא יקנה, ואחר כך ישתמש בה לבשר.

מט. למה אין צריך לחשוש שמא יתחלף לו סכין של בשר בסכין של חלבים, ויחתוך הבשר בלא קינוח, לפי שמבורר הוא שהוא סכין של בשר?

כיון שיש לו שני סכינים יש לו היכר, לפי שעושה סימן בסכין אחד דשל חלבים הוא.

נ. למה צריך הטבח שני כלים של מים; אחד לבשר ואחד לחלבים, למה אינו יכול לתקן כלי אחד וידיח בו תחלה בשר, ואחר כך ידיח בו החלבים?

דחיישינן שמא ישכח וידיח חלבים תחלה, ויהיו המים מפוטמות מן השמנונית על ידי שפשוף הידים, ואחר כך ידיח בה בשר, ואף על גב שהוא צונן ידבק בדפנות הבשר, ואף שאין נבלע בו נדבק הוא מבחוץ.

נא. למה אין צריך לחשוש שמא יתחלף כלי של בשר עם כלי של חלבים?

לפי שעושה סימן בכלי אחד דשל חלבים הוא.

קנין תורה גליון

נב. כשמניחים הכסלים שחלב הכליות דבוק שם כדרכן על הרף והחלב למעלה, האם יש לחוש שיזוב מהחלב ויבלעו בבשר הכסלים שלמטה מהם?

אין לחוש שהרי יש קרום עב וחזק מפסיק בין החלב להבשר שלא יהא נבלע בבשר שתחתיו.

נג. האם מותר לכפות את הכסלים שחלב הכליות דבוק שם על גבי בשר אחר, שהרי גם מלמעלה יש להחלב קרום דק, ולמה? אסור, משום כשהחלב מוטל על הבשר הוא מתחמם, וזב החלב על הבשר. ואף שיש לה קרום דק דכיון דידיים של הטבח ממשמשת בהחלב, מתקרע ומתפורר קרום הדק, ושוב אינו מונע החלב מלזוב על הבשר.

דף ט' ע"א

נד. איזה ג' דברים אמר רב יהודה בשם רב דצריך תלמיד חכם ללמוד, ולמה?

(א) כתב, כדי שידע לחתום שמו אילו ישב בדין או לעדות [רשי"י, ומהרש"א פירש כתיבת סת"ם], (ב) לאמן ידו לשחיטה, ואפילו אם הוא בקי בהלכותיה, (ג) מילה.

נה. איזה ג' דברים הוסיף רב הנניא בר שלמיא בשם רב? ולמה לא מנאם רב יהודה?

(א) לעשות קשר של תפילין [דיש בו אומנות שעשוי כמו אות דל"ת שיהא נראה בה שד"י; השי"ן חקוקה בקמטי התפר כעין שי"ן, ורצועה קטנה כפולה ותלויה בה כעין יו"ד, והקשר עשוי כעין ד']. (ב) לומר ברכת חתנים, (ג) לקשור ציצית. ורב יהודה לא מנה דברים אלו, משום דסובר שדברים אלו מצויין תדיר. הלכך הכל בקיאיין בהם ואין צריכין לימוד, שמעצמו יהיה בקי בהם.

נו. מהו החמשה דיני שחיטה שאמר שמואל שאם הטבח אינו יודע אותם אסור לאכול משחיטתו?

(א) שהייה, שאסור לשהות באמצע השחיטה, שיעור כדי שחיתת בהמה. (ב) דרסה, דאין לשחוט ולהתיז הראש בבת אחת, מבלי להוליך ולהביא הסכין. (ג) חלדה, שאסור להחליד את הסכין ולתחבה בתוך צואר הבהמה מתחת לאחד מסימנים. (ד) הגרמה, שיצא הסכין מתוך הטבעת שהוא מקום השחיטה. (ה) עיקור, כגון שחט הוושט, אבל פסק הגרגרת.

נז. כיון דתנן דינים אלו במשניות לקמן שבהמה מנתבלת בהם, למה איצטריך שמואל לאשמעינן דאם אינו בקי בהם אסור לאכול משחיטתו?

דאשמעינן שאף אם שחט לפנינו ב' וג' פעמים ושחט שפיר, והוה אמינא דכיון ששחט שפיר יש לתלות דגם בהמה זו נשחטה כדיון, קא משמע לן דמכל מקום כיון שלא למד דינים אלו אסור לאכול משחיטתו, שמא שהה או דרס וכו', ואינו יודע שאסור לעשות כן, ומאכילה לנו.

נח. למה אמר שמואל דהשוחט צריך לבדוק הסימנים לאחר השחיטה, מה צריך בדיקה?

לראות אם נשחטו רובן.

נט. תנן לקמן דלרבי שמעון שיעור שהייה באמצע השחיטה הוא אם שהה 'כדי ביקור', מהו פירושו של 'כדי ביקור' להוה אמינא, ולמסקנא?

להוה אמינא: ביקור סימנין. למסקנא: שיעור 'ביקור טבח חכם' שבדוק הסכין לראות שאינו פגום.

ס. למה אין לפרש 'ביקור חכם' שמראה סכינו לחכם העיר? ומה באמת פירושו?

חכם העיר: דאם כן נתת דבריך לשיעורים, דפעמים שהחכם רחוק משוחט ופעמים שהוא קרוב. ופירושו באמת: 'כדי ביקור טבח חכם' כשהשוחט בעצמו תלמיד חכם ואין מופלא בעיר ממנו להראות לו הסכין, והוא עצמו בודק הסכין לראות שאינו פגום, [כלומר דאין השיעור תלוי אלא בשהיית בדיקת הסכין לבד].

קנין תורה גליון

סא. כשלא בדק הסימנים לאחר שחיטה לראות אם נשחטו רובם, האם דינו כטריפה או כנבילה? ומאי טעמא?

לרבי אליעזר בן אנטיגנוס בשם רבי אלעזר ברבי ינאי, דינו כטריפה שאסורה באכילה אבל אינה מטמאה. דכיון שהבהמה בחייה לא הוה בחזקת איסור אלא לענין אכילה, ולא בחזקת טומאה, לכן עכשיו נמי אינו אסור אלא באכילה, אבל אינה מטמאה.

לתנא דברייתא, דינו כנבלה שאסורה באכילה, וגם מטמאה במשא. משום דסובר דבהמה בחזקת איסור הראשון עומדת - שלא היתה שחוטה - וכיון דבחזקת שאינה שחוטה מוקמית לה, והרי מתה היא, ומטמאה כנבילה.

סב. איזה חזקת איסור אמר רב הונא, דיש לבהמה בחייה? ולענין איזה דין אמר שבחזקת איסור עומדת, עד שיודע לך במה נשחטה?

בחייה: אסורה משום אבר מן החי. והלכך אם נולד ספק בשחיטה ובאת להעמידה על חזקתה [כמו בכל ספק דאמרינן העמד דבר על חזקתו שהיה מתחלה, ואיך יכול להוציאה ממנה על ידי ספק], אין להתירה מספק שמא נשחטה כראוי, עד שיודע לך שנשחטה כראוי.

סג. לענין איזה דין אמר רב הונא דבהמה שנשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה, לפי ההרה אמינא? ומה הקשו על זה? והאיך נתפרשו דבריו למסקנא?

להוה אמינא: סברו דאיירי כשיודעין שנשחטה כראוי ואין ספק בכשרותה. והקשו על זה: למה אמרו שהוא 'בחזקת היתר', הא לשון 'חזקה' לא שייך אלא בדבר ספק דנימא העמד דבר על חזקתו. והוה ליה למימר 'נשחטה הותרה'. למסקנא: פירושו, שאף אם אחר השחיטה נולד בה ספק טריפות, ויש ספק אם היה טריפה קודם שחיטה או רק לאחר שחיטה, מוקמינן לה בחזקת היתר. דכיון דסתם בהמה אינה טרפה, תלינן ליה שנעשה ריעותא זו לאחר שחיטה, וכשרה.

סד. זאב שנטל בני מעים של בהמה לאחר שחיטתה, מה הדין, ולמה; כשנטלם והלך לז? כשראינו שנקב הבני מעים? כשנטלן כשיניו והחזירן כשהן נקובין?

נטלה והלך לו: הבהמה כשרה, דכיון דאינו לפנינו ולא חזינן בהו שום ריעותא, אין כאן שום ספק טריפה. נקב הבני מעים: הבהמה כשרה, כיון שראינו להדיא שנקבן הוא עכשיו ולא היתה טריפה לפני זה. נטלן והחזירן כשהן נקובין: הבהמה כשרה, ואין צריך לחשוש שמא אתרמי שכבר היה בו נקב תחלה במקום שהכניס עכשיו שיניו ובאמת היתה טריפה בחייה, כיון דאוקמינן הבהמה בחזקת שהיא כשרה.

דף ט' ע"ב

סה. ראה צפור המנקר בתאנה, או עכבר המנקר באכטיחוב, האם צריך לחשוש שמא במקום של נחש נקב? ולמה אין להוכיח מיניה הדין גם לענין ספק טריפה?

חוששין שמא במקום של נחש נקב, ואסור לאכול התאנה או אכטיחוב משום סכנת נפשות. אבל אין ללמוד מיניה לענין ספק טריפה, דחמירא סכנתא מאיסורא.

סו. האיך דחה רבא דאין להוכיח דחמירא סכנתא מאיסורא מהא דספק טומאה ברשות הרבים טהור, ואילו ספק מים מגולין אפורין?

דספק טומאה ברשות הרבים גזירת הכתוב הוא שהוא טהור. דהא ברשות היחיד לחומרא אזלינן, וכל ספק דאיסורא נמי לחומרא בעינן למיזל שמא יעבור. והא דאזלינן לקולא בספק טומאה ברשות הרבים, הלכתא גמירי לה מסוטה ד'טומאה' קרייה רחמנא.

קנין תורה גליץ

פז. האידך ילפינן מספק סוטה דרק ספק טומאה ברשות היחיד טמא?

דסתירה אינה שייך אלא ברשות היחיד, והלכך ילפינן מינה דרק ברשות היחיד הוא דאסר רחמנא מספיקא. אבל ברשות הרבים דלאו סתירה היא, אינה אסורה.

מה הדין ברשות היחיד, כשיש שריץ מת בפי חולדה, וחולדה מהלכת על גבי ככרות של תרומה, ויש ספק אם נגע השריץ המת בתרומה, או לא נגע, ולמה?

הדין: ספיקו טהור, ואפילו ברשות היחיד. הטעם: דהלכתא גמירי לה מסוטה שהוא טהור. מה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו, ואסורה מן הספק ברשות היחיד, כמו כן רק שאר ספק טומאות המאורעות במי שיש בהן דעת לישאל, כגון אדם שעבר אצל שרץ או נבלה ברשות היחיד, ויש ספק אם נגע או לא נגע, ספיקו טמא. אבל ככרות שאין בהן דעת לישאל אם נגעו או לא, ספיקו טהור.

פח. מה הדין במי חטאת ששתו ממנה; שאר שרצים, חולדה, או נחש?

שאר שרצים: אינן פוסלין במי חטאת. חולדה: לכולי עלמא פוסלת מפני שהיא מקיאה. נחש: לרבנן אינו פוסלת, ולרבן גמליאל פוסלת.

פט. למה פסולין מי חטאת ששתו ממנה נחש או חולדה והקיא לתוכה? (שני טעמים ברשי"י)

(א) הואיל והפרישו מהן לשתות, הרי נעשה בהן מלאכה, ונפסלו. וכשמקיאות פוסלות את הראשונות, דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת. (ב) משום ד'מים חיים' בעינן דכתיב 'מים חיים אל כלי', שתהא חיותן בכלי, שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש.

ע. צלוחית שמלאוה מים חיים לחטאת ועדיין לא נתקדשו באפר; מה הדין כשהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה, ולמה? ולמה לא תלינן שנתכסה על ידי שרצים?

הדין: המים טמאים, ומטמאים אוכלין ומשקין, דיש לחשוש שמא אדם טמא נכנס לשם, וכיסה אותה. לא תלינן בשרצים: מפני שדרכן של שרצים לגלות ואין דרכן לכסות, הלכך ודאי נתכסה על ידי אדם. והרי אפשר שנתכסה על ידי אדם טהור או אדם טמא, וכיון ששניהם שכיחי חיישינן לטמאים.

עא. בהנ"ל, מה הדין כאשר הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה באופן שיכולים חולדה ונחש לשתות ממנה? והאם חוששינן שנטמאו על ידי אדם טמא? ולמה?

המים פסולים משום חשש ששתה ממנו חולדה, או נחש (לדברי רבן גמליאל). אבל אין חוששים שנטמאו, ואינם מטמאים אחריו. דכיון ששרצים ובני אדם דרכן לגלות, יש לנו שני צדדים של טהרה לתלות שנתגלה בהם; על ידי אדם טהור, או על ידי שרצים, ובשניהם המים טהור. וכיון דיש רק צד אחד של טומאה, אם נתכסה על ידי אדם טמא, לכן אזלינן בתר רוב לטהרו.

עב. הניח צלוחית מכוסה ומצאה מגולה, המים אסורין משום סכנה, ולמה לא תלינן שאדם, או שרצים שאין בהן סכנה גילו אותה? דחמירא סכנתא מאיסורא.

עג. האידך עוד יש להוכיח מברייתא דמי חטאת, דחמירא סכנתא מאיסורא?

דמבואר בברייתא שאין פוסלין המים למי חטאת, אלא כאשר הניחה מגולה ומצאה מכוסה, או הניחה מכוסה ומצאה מגולה. אבל אם מצאה כמו שהניחה, לא טומאה איכא ולא פסולה איכא, אף על גב דאיכא למימר אדם טמא נכנס ונגע בה. ואילו במים מגולין אף על גב דפשיטא ליה דהוא עצמו גילה אותה, אם שהה כדי שיכול נחש לשתות מהם, אסורה, ואף על גב שמצאה כמו שהניחה.

דף י' ע"א

עד. למה אין מים מגולים נפסל בשיעור שהייה כדי שיצא נחש ממקום קרוב וישתה ממנו, ולמה? ומה באמת השיעור שהייה?

משום דאם לא שהה כדי שגם יכול לחזור לחורו, אם אכן בא הנחש הרי עכשיו כשחזר האדם היה רואה את הנחש בחזרתו לחורו תחת אוזן הכלי בקרקע. אלא שיעורו כדי שיצא ממקום קרוב וישתה ממנו, ויחזור לחורו.

קנין תורה גליון

עה. מה נחשב ל'מקום קרוב' שיכול נחש לצאת ממנו?

כדי שיצא מתחת אוזן כלי, דחוששין שמא היה שם נחש.

עו. בדק סכין וחיתה יפה ושחט בה, ואחר כך נמצא פגומה; מה הדין לרב הונא ולרב חסדא כשייבר בה עצמות אחר ששחט בה קודם שבדקה שנית, ולמה?

לרב הונא: השחיטה פסולה, דחיישינן שמא הסכין נפגם כבר בעור בתחלת השחיטה, ונמצא דהשחיטה פסולה. ורב הונא כשמעתייה דאמר בהמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה. וכיון שזו נולד בה ספק בשחיטה, נשאר בחזקת איסור עד שיוודעין בודאי שנשחטה כראוי.

לרב חסדא: השחיטה כשרה, דאמרינן שמא בעצם שייבר בה לאחר השחיטה נפגמה הסכין, אבל בשעת שחיטה היה כשר. וטעמו, משום דעצם ודאי פוגם, ואילו עור ספק פוגם לא פוגם, הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

עז. מו שטבל ועלה, ונמצא עליו דבר החוצץ ממין שנתעסק בה כל היום כולו לאחר טבילה, האם עלתה לו טבילה? לא עלתה לו טבילה, עד שיאמר 'ברי לי שלא היה עלי קודם לכן'.

עה. כגמרא רצו ללמוד מזהך ספק הציצה מוציא מידי ודאי טבילה, דהכא נמי נימא דספק פגומת עור יוציא מידי ודאי שחיטה, במה דמי הא להא? והאיך יש לחלק ביניהם?

דמי: דכמו דהתם איכא למימר 'העמד טמא על חזקתו', ולכן אמרינן דלא טבל. כאן נמי אפשר לומר 'העמד בהמה על חזקתה' ולומר שלא נשחטה. ואף דשחטה לפניך, הרי בטבילה נמי הרי טבל לפניך, ומכל מקום אמרינן דלא טבל. וכמו שבטבילה נולד ריעותא כשראינו עליו דבר החוצץ, אצל שחיטה נמי נולד ריעותא כשראינו שנפגמה הסכין. מכל מקום יש לחלק: דהכא רק הסכין נתרע, אבל הבהמה גופה לא נתרע, ולא אתי ספק ריעותא של סכין, ומוציא אותה מידי שחיטה ודאית, אלא יש לומר דבעצם נפגם. מה שאין כן בהך דטבילה שנולד ריעותא בהאדם עצמו שטבל.

עט. שחט עוף; מה הדין כאשר (א) שחט הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת, (ב) נשמטה הגרגרת ואחר כך שחט הושט, (ג) שחט הושט ומצא הגרגרת שמוטה, ואינו יודע אם נשמטה קודם שחיטה או לאחר שחיטה?

(א) שחט הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת, כשרה [דבעוף שהכשרו בסימן אחד, תו לא חיישינן לעיקור דשני]. (ב) נשמטה הגרגרת תחלה, ואחר כך שחט את הושט, פסולה משום טריפה. (ג) שחט את הושט ונמצא הגרגרת שמוטה, פסול משום ספק.

פ. מה מרבינן כשאמרו 'כל ספק בשחיטה פסול', ומהו החילוק בין אלו לנמצא סכין פגומה?

לרב כהנא לא מרבינן רק באופן שיש ספק אם שהה או ספק אם דרס, שאז השחיטה פסולה. דהתם דיש ריעותא בבהמה עצמה ולכן השחיטה פסולה. אבל בנמצאה הסכין פגומה, דרק סכין אתרע ובהמה לא אתרע, יתכן שהשחיטה כשרה.

דף י' ע"ב

פא. השוחט בסכין יפה, ואחר כך נמצא פגומה; מה הדין לרב הונא ולרב חסדא כשלא שייבר בה עצמות אחר כך, ולמה?

לרב הונא: השחיטה פסולה, משום בהמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה. לרב חסדא: אף באופן זה השחיטה כשרה. וטעם הדבר, דאף שלא שייבר בה עצמות, מכל מקום אפשר שנפגם הסכין כשנגע בעצם המפרקת [עצם הצואר] לאחר שחיטה ובזה נפגם. [ולכאורה חוזר הגמ' ממה שאמרו לעיל שטעמו משום אין ספק מוציא מידי ודאי, עי' בשניון הערה ס"ה].

פב. להלכה, השוחט בסכין יפה ואחר כך נמצא פגומה; כשלא שייבר בה עצמות, וכשייבר בה עצמות, ולמה?

כשלא שייבר בה עצמות: הלכה כרב הונא דהשחיטה פסולה משום דחיישינן שמא נפגמה בעור. ולא אמרינן שנפגמה בעצם המפרקת, משום דנגיעה בעצם מפרקת אינו פוגם הסכין יותר משהעור פוגם, והלכך אין תולין בעצם המפרקת יותר מלתלות בשחיטה בעור. כשייבר בה אחר כך עצמות: הלכה כרב חסדא דהשחיטה כשרה, דכיון ששבירת עצמות פוגם יותר משחיטה בעור, תלינן שנפגמה על ידי שבירת עצמות.

קנין תורה גליון

פג. כמעשה שטרף רב יוסף י"ג בהמות כשלא בדק הסכין בין זו לזו, ולאחר שחיטת כולן נמצאת פגומה; כמי סבירא ליה רב הונא או רב חסדא, והאם טרף גם בהמה הראשונה או לא, ולמה? (ב' דרכים בגמ')

(א) סבירא ליה כרב חסדא, דלא חיישינן שבעור נפגם, ורק משניה ואילך טרף משום דחשש שנפגם בעצם מפרקת של בהמה הראשונה. אבל בהמה הראשונה הכשיר דלא חיישינן דנפגמה בעור. [ולדרך זה סבירא ליה לגמ' שנגיעה בעצם המפרקת פוגם יותר משחיטה בעור, עיי' שינון הערה ס"ו].

(ב) סבירא ליה כרב הונא, וטרף אפילו בהמה הראשונה משום דחיישינן שנפגמה הסכין בעור של בהמה ראשונה. דאם סובר כרב חסדא, הרי נגיעת סכין במפרקת אינו פוגמת יותר מעור, כיון שאינו מכה עליו בכח [והולק על תירוץ הראשון דנקט שעצם המפרקת פוגם יותר מעור]. וכיון דמכל מקום תולה רב חסדא להקל לומר דנפגמה על ידי עצם המפרקת, הלכך באופן ששחט בהמות הרבה נמי היה לנו לתלות להקל, ולומר שנפגמה הסכין במפרקת של בהמה האחרונה, ונמצא דכל הבהמות כשרות.

פד. רב כהנא שהיה מצריך בדיקת סכין בין כל בהמה ובהמה, האם יש להוכיח דסבירא ליה כרב הונא, ולכן צריך בדיקה לאחר שחיטת בהמה הראשונה שאם ימצא פגום יטרפנו?

לא, דיתכן דסבירא ליה כרב חסדא דלא חייש שנפגמה על ידי עור. ומכל מקום היה מצריך בדיקה, שאם תמצא פגומה יתקננה, ויהיו אחרונות כשרות עם הראשונה. אבל אם לא היה בודק בין שני הבהמות, וישחוט השניה ואחר כך תמצא הסכין פגומה, חיישינן שמא נפגמה בעצם המפרקת של הבהמה שלפניה, ושחיטת השניה פסולה [וסבירא ליה כתירוץ הראשון דלעיל (שאלה פ"ה) דעצם יותר פוגם מעור, ורק ראשונה כשרה משום דתלינן ליה בעצם, אבל לא מכשרינן גם האחרונה בתליה שבעצם האחרונה נפגמה. ולא כתירוץ השני דלרב חסדא גם בהמה אחרונה כשרה משום דתלינן שנפגמה בעצם המפרקת של בהמה אחרונה].

פה. האם צריך בדיקת חכם; בבדיקה קודם השחיטה, בבדיקה שלאחר השחיטה?

בדיקה דקודם שחיטה: לכתחילה צריך להראות הסכין לחכם מפני כבודו של חכם. אבל מעיקר הדין לא היה צריך להראות לחכם, משום דעד אחד נאמן באיסורין. בדיקה שלאחר השחיטה: לכתחילה יכול לבדוק בעצמו, ואין צריך לחכם.

פו. האיך למד רבי שמואל בר נחמני מדין נגעי בתים, דאזלינן בתר חזקה לאסור ולהתיר?

דכתיב בנגעי בתים ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים הרי בעינן שתחלה יצא הכהן מכל הבית, ואחר כך יסגיר את הדלת לטמא את הבית. ואף על גב דאיכא למימר שמא עד שיצא נפחת הנגע מכשיעור גריס ונמצא שלא היה כשיעור נגע בשעת הסגר ואין הסגרו הסגר, לא חיישינן כן. ועל כרחק שהוא משום דאמרין אוקי לנגע על חזקתו, וכיון דלפני זה היה כאן שיעור נגע, עכשיו נמי יש שיעור נגע.

פז. האיך דחה רב אחא בר יעקב הילפותא מנגעי בתים?

דדילמא יוצא הכהן דרך אחוריו, נמצא שיכול לראות את הנגע כאשר יוצא מן הבית, הרי רואה בעצמו שלא נפחת.

פח. איזה שתי תשובות אמר אביי על דחיית רב אחא בר יעקב, והאיך תירצם רבא?

(א) לאביי, יציאה דרך אחוריו לא שמה יציאה. ותירץ רבא, דיש להוכיח מכהן גדול ביום הכפורים דכשהוא יוצא מבית קדשי הקדשים לאחר הוצאת כף ומחתה כתיב ויצא ועשה עולתו וגו', ותנן במס' יומא (דף נ"ב:) דביציאתו יוצא כשפניו כלפי לפני ולפנים, כדרך שנכנס כך חוזר ויוצא דרך אחוריו. הרי מבואר דיציאה דרך אחוריו שמה יציאה. (ב) אם היה נגע אחורי הדלת, האיך יראה הנגע. ודחה רבא, דאפשר לפתוח חלון באופן דאיתחזיק דיש כאן נגע.

פט. האם פותחין חלון לראות נגע בבית אפל, ולמה?

אין פותחין חלון, דכתיב כנגע נראה לי בבית, לי ולא לאורי, שאם עמד במקום אפל וצריך שם להדליק את הנר לראות את הנגע, אינו נגע. והיינו באופן דעדיין לא איתחזיק שיש כאן נגע.

גליץ קנין תורה

צ. באיזה אופן סוגר כהן הבית לכתחילה ובדיעבד; ילך לביתו ויסגור הבית על ידי חבל ארוך, יעמוד תחת המשקוף ויסגר, או עומד בצד המשקוף ומסגר, ומנלן?

ילך לביתו ויסגור על ידי חבל ארוך: לכתחלה לא, דכתיב אל פתח הבית שלא ילך לביתו ואחר כך יסגור לדלת. אבל בדיעבד הסגרו מוסגר, דכתיב והסגיר את הבית מכל מקום. יעמוד תחת המשקוף ויסגר: לכתחילה לא, דכתיב מן הבית עד שיצא מן הבית כולו. אבל בדיעבד הסגרו מוסגר, דכתיב והסגיר את הבית מכל מקום. עומד בצד המשקוף ומסגר הבית: לכתחלה צריך לעשות כן.

דף י"א ע"א

צא. לרב אחא בר יעקב, האיך יכול לסגור הכהן הנגע כשהלך לביתו, הא אפשר שנפחת הנגע קודם שהסגירו?

באופן שיש שורה של אנשים העומדים מבית שבו הנגע עד ביתו של הכהן, והאחד עומד במפתן הבית ורואה שלא נחסר הנגע, ומגיד לזה וזה לזה, עד שמגידים כן לכהן.

צב. מנא ילפינן דאזלינן בתר רובא, ברובא דאיתא קמן; ומה הן שני דוגמאות של 'רובא דאיתא קמן'?

ילפינן מדכתיב אחרי רבים להטות דאזלינן בתר רוב ברובא דאיתא קמן, כגון: (א) ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחווטה ואחת מוכרת בשר נבלה, ונמצא בשר בארץ, אזלינן בתר רוב להטות, דהא קמן רואין שרוב חנויות מוכרין בשר כשר. (ב) הא דתנן במס' סנהדרין (דף מ' ע"א) דסנהדרין של כ"ג וי"ב מזכין וי"א מחייבין, יוצא זכאי.

צג. יבם קטן שבא על יבמה קטנה, האם מניחין אותם ליגדל זה עם זה, ולמה; לרבי מאיר, ולרבנן?

לרבי מאיר: אין מניחין אותן, משום דחיישינן שמא תמצא אילונית או הוא סריס, ונמצא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה. לרבנן: יגדלו זה עם זה ולא חיישינן לזה, אלא אזלינן בתר רוב קטנים דעלמא דאינם סריסים, דסבירא להו דאזלינן בתר רוב אף ברובא דליתיה קמן.

צד. לרבנן, מאיזה שלשה מקומות רצו ללמוד דאזלינן בתר 'רובא דליתא קמן', ונדהו דאין ראייה כלל משם דאזלינן בתר רובא?

(א) מראש של קרבן עולה - שאין יכולין לחצותו ולבדוק בקרום של מוח שמא ניקב, דילפינן מדכתיב ונתח אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים, הרי דאסור לחתוך נתחיה אחד לשנים. וכיון דקרבן טרפה פסולה, על כרחך הא דלא חיישינן לזה הוא משום דאזלינן בתר רובא. אבל נדחה: דלעולם אפשר דצריך לבדוק על ידי שמבקעו וחוצהו לראש, אלא שלא יבדיל לגמרי. דהא דכתיב לנתחיה ולא נתחיה לנתחים, היינו רק שאסור לחתוך אותם לגמרי, אבל היכא דעדיין מחובר הוא, לית לן בה.

(ב) משבירת עצם בפסח - דכתיב ועצם לא תשברו בו, ואם כן אי אפשר לשבור עצם הגולגולת לבדוק את המוח. ומדלא חיישינן שמא ניקב קרום של מוח, על כרחך דאזלינן בתר רובא. ונדחה: דלעולם אפשר להניח גחלת על עצם הגולגולת ואחר שישרף העצם - דאין בו משום שבירת עצם - יהא אפשר לבדוק לקרום של מוח.

(ג) מהקרבת האליה [מן הכליות ולמטה לצד הזנב והזנב] מכבש ואיל בשלמים או חטאת - דכתיב חלבו האליה תמימה. ומדלא חיישינן שמא נפסקה חוט השדרה והוה טריפה, על כרחך דאזלינן בתר רובא. ואף דאינו יכול לבדוק השדרה על ידי שמשפיל לחתוך האליה סמוך לזנב מבין הפרשות ולמטה. דהא כתיב לעומת העצה דצריך שיהא אליה שלם מן המקום שהכליות יועצות, והוא למעלה ממקום הפרשות. ונדחה: דלעולם אפשר לבדוק על ידי שפותח לה ובודק. ואף דכתיב תמימה אולי אינו חסרון אלא כשחתכה לגמרי. אבל היכא שהוא מחובר מבחוץ לצד הגב, ולצד החלל מבקע את השדרה כולה לארכה, לית לן בה.

גלין קנין תורה

צה. מה הן השבעה מקורות שהביאו בנמרא דחוינן דאזלינן בהו בתר רובא דליתן קמן?

(א) מעגלה ערופה דכתיב הערופה שיהא שלמה אפילו לאחר עריפה עולמית. אלמא דלא אפשר לשברה ולבדקה אם טריפה היא. ומדלא חיישינן שמא טריפה היא - דאם טריפה היא פסולה, דכתיב **כפר לעמך ישראל** דכפרה היא כקדשים, וכמו שבקדשים טריפה פסולה, בעגלה ערופה נמי טריפה פסולה - ועל כרחך דאזלינן בתר רובא.

(ב) מפרה אדומה דכתיב בה **ושחט ושרף** מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה, שלא יתחנה. וכיון דלא חיישינן שמא היא טרפה - דאם טריפה היא פסולה, דחטאת קריי' רחמנא דכתיב **מי נדה חטאת היא** - על כרחך דאזלינן בתר רובא.

(ג) משעיר המשתלח דכתיב **ולקח את שני השעירים** שיהו שניהם שוים. וכיון דלא חיישינן שמא השעיר לעזאזל טרפה הוא - דאם טריפה הוא פסול, דהא אין גורל קובע לעזאזל, אלא בדבר הראוי להיות שעיר לשם, הלכך אין השעיר לעזאזל רשאי להיות טריפה - ועל כרחך דאזלינן בתר רובא.

ואין לדחות שבדקינן ליה לאחר דחייתו לצוק. דהא תנן, לא היה השעיר מגיע למחצית ההר עד שנעשה אברים אברים. ואם כן שוב אינו יכול לבדקו, דהא אינו יכול לידע איזו שבירה מחיים.

(ד) מדכתיב **מכה אביו ואמו מות יומת** ובשלמא המכה אמו אפשר להרגו, דהרי ידעינן בודאי שאמו היא. אבל מכה אביו הרי יש לחוש דילמא לאו אביו הוא. אלא על כרחך דאזלינן בתר רובא, ורוב בעילות אחר הבעל. ואין לדחות דאיירי כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורין, ושם נתעברה אמו, דאין לחוש שמא בא עליה אחר כיון ששניהם לבדם היו עד שהוכר העובר. דאפילו הכי אין אפטרופוס לעריות.

(ה) מכל הורג את הנפש דחייב מיתה. ומדלא חיישינן שמא ההרוג היה טריפה ואין ההורג חייב מיתה כיון דהרג גברא קטילא, על כרחך דאזלינן בתר רובא, ורוב בני אדם אינם טריפה. ואין לדחות דבדקינן ליה לההרוג, ואף שאסור לנוול את המת, מכל מקום משום איבוד נשמה דהאי רוצח שלא לימות היה לנו לנוולו, ורק אם לא ימצא טריפה יהרג הרוצח [משום דבעינן ושפטו העדה והצילו העדה]. דגם אם נבדקיה עדיין יש לחשוש שמא במקום סייף שהרגו בה נקב היה תחלה וטרפה הוא, ואם כן גברא קטילא קטיל. אלא על כרחך דלא חיישינן לכך משום דאזלינן בתר רובא.

(ו) מעדים זוממין דכתיב **ועשיתם לו כאשר זמם וגו'** ואם העידו עדים זוממין על אחד שחייב מיתה, חייבין הם מיתה. ומדלא חיישינן שמא אותו אדם שהעדים זוממין העידו עליו הוא טריפה, ואם כן גברא קטילא רצו להרוג ואין העדים זוממין חייבין מיתה, על כרחך דאזלינן בתר רובא, דרוב בני אדם אינם טריפה. ואין לומר דאיירי קרא רק כשנהרג אותו האדם על ידי עדותו, ואחר כך הוזמו העדים, ואפשר לבדוק הנהרג אם היה טריפה. דהא אם כבר נהרג הנידון, אין העדים זוממין נהרגין.

(ז) משחיטה עצמה, דהא אמר רחמנא שחוט ואכול. וכיון דלא חיישינן שמא במקום נקב בושט שחט, על כרחך דאזלינן בתר רובא.

צו. מה הקשו בגמ' על כל הני ילפותות דעדיין אין להוכיח מזה דאזלינן בתר רובא דליתא קמן' במעשה דיבם קמן, או בטרופות?

דלמא רק באופן דאי אפשר בהם לבדוק, על כרחין סמכינן על רובא. אבל היכא דאפשר לעמוד על בירור, אפשר דהכי נמי בודקינן ולא סמכינן ארובא, והלכך צריכין לבדוק בהמה מכל י"ח טרפות. וגם קטן וקטנה, דאפשר לנו להמתין עד שיגדלו ונדע שאינו סריס, נמתין.

צו. מהו ההוכחה דלרבי מאיר גם אזלינן בתר רובא דליתא קמן' באופן דאי אפשר לברר?

וכי לא אכל רבי מאיר בשר משום דשמא במקום נקב קא שחיט. ואין לומר דבאמת לא אכל בשר, דהא בקרבן פסח וקדשים מצוה לאכול בשר, אלא ודאי אכיל בשר וסמיך ארובא היכא דלא אפשר.

צה. למסקנא דמילתא, מהיכן ילפינן דאזלינן בתר רובא דליתא קמן אפילו היכא דאפשר לברר? (ב' דרכים ברש"י)

(א) הלכה למשה מסיני הוא דסמכינן ארובא, אפילו היכא דאפשר לברר. (ב) הא דכתיב 'אחרי רבים להטות' משמע בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן, דמאי שנא האי מהאי.

גליון קנין תורה

צט. כיוון דסמכינן על רובא דליתא קמן אפילו היכא דאפשר לברר, האם יש טריפות שצריך לבדקן, ולמה?

אין צריך לבדוק כל י"ח טרפות, אבל נקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא, בדקינן.

ק. מזה הדין בשלא בדיק הריאה ונאבד או נקרע שאי אפשר שוב לבדקה? ולמה?

היכא דאיתרמי דאיפרשה ריאה ולא בדיק, מותר לאכלו. דסמכינן על רוב, וגם על הא דאמר רב הונא (לעיל דף ט.) נשחטה בחזקת היתר עומדת. אולם אין מפרסמין הדבר.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מו"ה ישראל אלכסנדר הכהן ענגלענדער הי"ו

- נציב חודש שבט -

לעי"נ זקנו הגאון המפורסם מוה"ר שלום מרדכי ב"ר משה הכהן זצ"ל
אבד"ק ברעזאן ובעמח"ס שו"ת מהרש"ם

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בו הבטחת
נביאי אמת וצדק לא ימושו מפיד ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה
הנהלת חבורת קנין תורה

חזרת התודש מסכת ברכות	חזרת אתמול	לימוד היום	בשלה	חזרת התודש מסכת ברכות	חזרת אתמול	לימוד היום	בא
סב. ☐	ט. ☐	ט: ☐	י"א שבט	נט: ☐	ו: ☐	ז. ☐	זונטאג ד' שבט
סב: ☐	ט: ☐	י: ☐	י"ב שבט	ס. ☐	ז: ☐	ז: ☐	מאנטאג ה' שבט
סג. ☐	י: ☐	י: ☐	י"ג שבט	ס: ☐	ז: ☐	ח. ☐	דינסטאג ו' שבט
סג: ☐	י: ☐	יא: ☐	י"ד שבט	סא. ☐	ח: ☐	ח: ☐	מיטוואך ז' שבט
סד. ☐	יא: ☐	יא: ☐	חמשה עשר בשבט	סא: ☐	ח: ☐	ט. ☐	דאנערשטאג ח' שבט
		חזרה	פרייטאג ט"ז שבט			חזרה	פרייטאג ט' שבט
		חזרה	שב"ק י"ז שבט			חזרה	שב"ק י' שבט

זונטאג יתרו - י"ח שבט

בחינה לימוד החודש: דף ב. - דף יב. (א"ר נחמן אמר רב)
בחינה חזרת החודש: ברכות דף נד: (אמר רב יהודה שלשה שאכלו) - סוף המסכת

- איסור השגת גבול -

כל הזכויות ובכללן זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון ד'באבוב
ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מהנהגה: 3 x 718-438-1188
הערות על הגליון יתקבלו ברצון ע"י אימעיל: kinyantorah@amideizion.org, או פקס: 718-298-2044